

NEMESSÉG IGAZOLÁS

ISMERTETI:
ÖLYVEDI VAD IMRE

KIADJA KUBISSY I. SZEGED.
1923.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
Előszó	5
NEMESSÉG IGAZOLÁS ELSŐ RÉSZ	
Rendes kereset.....	8
Ellenirat	9
Bizonyítvány nemesi.....	14
Belügyminiszteri határozat nemesi ügyben	15
Belügyminiszterhatározat nemesi ügyben újabb.....	17
Válaszirat.....	18
Viszonválaszirat	25
Végirat	29
Ellenvégirat.....	32
Végzés, rendeletek bemutatására	34
Királyi rendelet 1747. évből nemességvizsgálatáról.....	35
Királyi rendelet 1752. évből nemességvizsgálatáról	36
Királyi rendelet 1774. évi nemesség vizsgálat eltörlése iránt 40	
ítélet.....	42
Főlebbezés.....	45
ítélet másodfokú.....	57
MÁSODIK RÉSZ	
Nemesi bizonyítvány elvétele régen	59
Törvények	62
Szükségszerűség.....	64
Az Országos Levéltár bő anyaga.....	68
Téves adatok vannak-e.....	71
Nemesség igazoló per	90

ELŐSZÓ.

Nemesség! Könyv című munkámban említettem, hogy a nemesség igazolásnak kétféle módja alapozódott meg. Egyik a közigazgatási, másik a jogi.

A közigazgatási úton való nemesség igazolásról, az az említett könyv aprólékosságig terjedően részletes útbaigazítást tartalmaz, míg a jogi úton történhető nemesség igazolás, a nemesség igazoló per inkább csak érintve van benne. Utóbbival, mint gyakorlatban nem levővel, a bővebbi foglalkozást akkor mellőzhetőnek véltem.

Azóta lefolyt idők alatt azonban, közigazgatási úton történt nemesség igazolással kapcsolatban, bírósághoz fordulás többször történt s ugylátszik, hogy a nemesség igazolási hajlandóság élénkülése maga után fogja vonni a nemesség igazoló pörök felélédését, megindulását is. Efélékről beszélni, írni tehát már nem olyan fölösleges, mint amilyennek látszik.

Az 1848. év óta kelt törvényeink is rendelkeznek örökösödési eljárásról, valamely jogviszony létezésének, úgyszintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának bírói megállapításáról, továbbá leszármazási táblák, tervek és más felvilágosító rajzok bemutatásának elrendelhetéséről (1893. XVIII. t.-c. 1., 16. és 39. §.), melyek alapján a nemesség igazoló per lefolytatható volna. Ehhez azonban a vármegyei ügyészt, vagy a kir. kincstári ügyészt kellene pörbe fogni, kik lehet, hogy meggyőződésük, tudásuk ellenére ugyan, de alperesi minőségüknek megfelelően annak a bejelentésével kezdik az akadékoskodást, hogy a nemesség igazolás a bíróság elé nem tartozik. És ezt a bíróság, ilyen irányban semmi gyakorlata nem lévén, sokkal hamarabb elhiszi nekik, hatósági személyeknek, mint a magánfél magyarázatását. És

kész az elutasítás. Ennélfogva újabb időben kelt nemesség igazoló per előttem is ismeretlen. Régi nemesség igazoló per van elég sok, de azokból nem szerezhető olyan tájékozás, mint amilyenre a változott jogviszonyoknál fogva a nemesi ügyek iránt érdeklődők részére szükséges volna.

Rendelkezésemre jutott azonban az anyaga egy olyan pernek, mely nemesi bizonyítványnak a tulajdonostól annak beleegyezése nélkül peren kívül való elvétele miatt indított. Ebben a felperes ügyvédje és az alperes kir. kincstári ügyész mögött is nemességügyi szakértő működött akként, hogy a nemesség igazoló per folyamán sem gyűlhetett volna össze érdekesebb, tanulságosabb adatsorozat. Előkerült ebben a perben az 1747. évi május 26-án és 1752. évi február 1-én kelt királyi rendelet, melyekben az is benne van, hogy a nemesség vizsgálat alatt álló egyénektől a vármegyék által kiadott nemesi bizonyítványok visszavétessenek, előkerült az 1774. évi április 15-én kelt királyi rendelet végrehajtásaként a helytartó tanács által 1774. évi május 30-án kiadott rendelet a nemességvizsgálat megszüntetéséről, eltörléséről, a nemesi kiváltsággal való élés ellenőrzésének a vármegyék hatáskörébe visszaulásáról és a nemesség igazolásnak továbbra is rencies jogi utón való lefoly tathatásáról.

Eztá'pert—kereset, ellenirat, válaszirat, viszonválaszirat, végirat, ellenvégirat stb. — ismertetem itten Nemesség igazolás cím alá helyezve, mint olyat, mely a nemesség igazolásnak a mai jogviszonyok figyelembevételével való rendezésének szükséges voltára is élénken rávilágít

Szeged, 1923. évi május hó 2-án.

Ölgyvedi Vad Imre.

NEMESSÉG IGAZOLÁS.

ELSŐ RÉSZ.

A megszűnt helytartótanács és a régi udvari kancellária iratainak 1875. évben Budapesten az Országos Levéltárba történt elhelyezése után nem-sokára, a családtörténet iránti érdeklődés, a nemesi ügyekkel való foglalkozás igen megélnékült, megszorodott, föllandult.

Ezen a réven indult meg az 1848. évben polgáriasuk időkből származó m. kir. Belügyminisztériumnak nemesi főhatóságként, legfőbb nemesi hatóságként, sőt legfelsőbb nemesi hatóságként való emlegetése és szerepeltetése is.

Ez a szereplés néhány év alatt annyira szélesedett, sarjadozott, hogy már nemcsak Budán, hanem Pesten a Sándor-utcában is volt egy kis „legfelsőbb nemesi hatóság“, mely kilengés következményeként a szélesítésben részes egyik nem is fiatal tisztviselőnek, amiként az például a Pesti Naplóban is annak idején olvasható volt, az ellene lefolytatott vizsgálat eredményénél fogva, állásától meg kellett válnia.

A balfelé történt kilengést természetesen jobbfelé való kilengés követte. Az előforduló efféle ügyek, dolgok igen könnyen zavarodhattak a támadt kétely örvényletébe. A m. kir. Belügyminisztérium kérelmetlen szigorúsággal semmisítette meg a saját maga által legfelsőbb nemesi hatóságilag kiállított nemesi bizonyítványt is. A vármegyéktől származó nemesi bizo-

nyítványt pedig, ha valamiképpen eléje került, talán már csupán eredetére való tekintettel is visszatartotta, megsemmisítette.

Főként az ilyen kilengések mérséklése, a közép, helyes ut, mód mielőbbi megtalálhatása, a nemes-ség igazolásnak az 1848. évben és azóta keletkezett jogviszonyok figyelembevételével való rendezése érdekében indított az a per, melyet ugyancsak az említett célból és mint mások részére érdekeset, tanulságosat ismertetem a következőkben.

Rendes kereset.

A tekintetes kir. törvényszéknek

Budapest.

Nemességi ügyemben a m. kir. belügyminisztériumhoz kérvényt adtam be, melyhez a többek között becsatoltam a Borsod vármegye alispánja által 1906. évi május 7-én 5016/ai. szám alatt kiállított bizonyítványt is.

A m. kir. belügyminisztérium kérelmemet elutasította, egyben pedig a fent körülírt bizonyítványt visszatartotta.

A visszatartott bizonyítvány kiadása iránt külön kérvényt nyújtottam be a m. kir. belügyminisztériumhoz, azonban a körülírt okmány kiadását a m. kir. belügyminisztérium megtagadta. Minthogy pedig a m. kir. belügyminisztérium a kizárólagos tulajdonomat képező okiratot nekem visszaadni köteles, míg annak elveszése esetén a m. kir. kincstár az okirat beszerzése körül fölmerült költségeimet, valamint az okirat értékét nekem megtéríteni köteles, minthogy továbbá a m. kir. belügyminisztérium, illetve a kir.

kincstár kötelezettségeiknek nem tettek eleget, — annak kijelentése mellett, hogy az okirat elveszése esetén annak értéke iránti igényeimet külön perre tartom fenn, — az A) alatti megbízással igazolt ügyvédem útján az iránt folyamodom a tekintetes kir. törvényszékhez:

Méltóztassék jelen keresetem tárgyalására határnapot kitűzni, arra alperest a kir. jogügyek igazgatósága útján megidézni és a Borsod vármegye alispánja által 1906. évi május 7-én 5016/ai. szám alatt kiállított, a m. kir. belügyminisztériumnál 62402/1. a. 1906. szám alatt fekvő bizonyítványnak 15 nap alatt leendő kiadására, vagy annak hasonló illetve azonos szövegű és erejű okirattal leendő pótlására, ellenkező esetben 400 korona beszerzési költségnek 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett leendő megfizetésére és mindkét esetben a perköltség viselésére kötelezni.

Tisztelettel:

Vad Imre.

Ezt a keresetet az ügyvéd szerkesztette és beadás előtt a nemességügyi szakértő elolvasta.

Ellen irat.

M. kir. kincstári jogügyi igazgatóság.
15192/III. szám.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Vad Imre felperesnek a m. kir. kincstár alperes ellen okirat kiadása s jár. iránt indított 3659/1914. sz. rendes perében, alperes képviseletében a jogügyi igazgatóság

F
SZEGED

elleniratát

a következőkben terjeszti elő:

Felperes, mint a m. kir. szegedi 5. honvédegyalozezred törzsőrmestere régi magyar nemességének igazolása ügyében a m. kir. honvédelmi minisztérium útján kérvényt nyújtott be a m. kir. belügyminisztériumhoz, a melyhez csatolt okiratok alapján azonban folyamodó nemességét a belügyminisztérium el nem ismerhette.

Ezután felperes ugyancsak a honvédelmi minisztérium útján ismét kérvényt adott be a belügyminisztériumhoz nemességének az elismerése iránt, a mely kérvényhez többek között Borsod vármegye alispánjának 1906. május 7-én 5016/ai. sz. a. kiállított s 7. alatt másolatban csatolt nemesi bizonyság levelet is csatolta.

A belügyminisztérium a megejtett kutatás eredményeképen megállapítván, hogy a felperes őse Vad Miklós aki 1790-ben halt el, egy személy a gróf Kornis Mihály szabadköltözködési joggal bíró jobbagyával s így nem lehet azonos azzal a Vad Miklóssal, akinek úgy a nemességét, mint felperesnek tőle való leszármazását Borsod vármegye alispánja a 7. alatti bizonyítványban állítólag hitelesen — valójában azonban merőben tévesen — igazolja; ezért a honvédelmi minisztériumhoz intézett és 2 7. alatt másolatban csatolt átiratban kifejtett indokokra való figyelemmel, felperes nemességét ismét nem találta elismerhetőnek s tekintettel arra, hogy Borsod vármegye alispánjának 7. alatt csatolt bizonyítványa téves adatokat tartalmaz, a melyek félreértésre sőt visszaélésre szolgáltathatnak alkalmat, azt az eddig is követett állandó gyakorlat értelmében visszatartotta.

A honvédelmi minisztérium felperest a belügyminisztériumnak mindkét elhatározásáról, annak indoklásával együtt értesítette és felperes a belügyminisztérium 2 7. alatt csatolt határozata ellen panasszal élt a közigazgatási bírósághoz, amely azt 6266/1906. sz. végzésével hatáskör hiányából elutasította.

Erre felperes kérvénnyel fordult a belügyminisztériumhoz, amelyben a 7. alatt másolatban csatolt és a jelen per tárgyát képező bizonyítványnak a kiadását kérte.

A belügyminisztérium felperesnek a kérelmét Szeged város polgármesteréhez intézett és másolatban 3 7. alatt csatolt leiratában kifejezett indokok alapján elutasította, s erre indította meg felperes a jelen keresetet.

Ez a való tényállás, a melyet felperesnek is el kell ismernie, mert hiszen a belügyminisztérium itt ismertetett összes elhatározásáról minden esetben értesítve lett s így nem védekezhetik azzal, hogy a tényállás, bármely vonatkozásban előtte ismeretlen volna.

Ismerve tehát az összes indokokat, a melyek alapján a belügyminisztérium Borsod vármegye alispánjának 5016/906. sz. bizonyítványát visszatartotta és annak a kiadását megtagadta, felperes mégis a bíróság előtt indít keresetet vélt jogainak az érvényesítése iránt, kimerítve ezáltal minden fórumot ahová e tárgyban beadvánnyal fordulhat.

Mínthogy a tényállás ezzel teljesen tisztázva van, így a jelen perben márcsak a jogkérdés kerülhet bírói döntés alá, amely két szempontból kell, hogy vizsgálat tárgyává tétessék, még pedig, vajjon a polgári bíróság hatáskörébe tartozik-e, a kereseti kérelemnek az elbírálása? s ha igen, vajjon van-e joga felperesnek a belügyminisztérium által eddig

követett gyakorlattal szemben a téves adatokat tartalmazó alsófoku hatóság bizonyítványát a birtokába visszakövetelni.

Az első kérdést téve vizsgálat tárgyává a jogügyi igazgatóság, a polgári bíróság hatásköre ellen kifogást kénytelen emelni, mert felfogása szerint ebben a kérdésben a polgári bíróság nem határozhat.

A nemesség intézményével kapcsolatos mindenmű kérdések ugyanis annyira Őfelsége legmagasabb személyének fentartott hatásköréhez tartoznak, aki ezt a jogát a belügyminisztérium által gyakorolja, hogy e kérdések semmiféle vonatkozásban a bíróság elé nem vihetők.

Ha tehát a belügyminisztérium, mely Őfelsége helyett és nevében ezen kérdésekben kizárólag jogosított határozni és intézkedni, valamit célirányosnak helyesnek és megfelelőnek talál, azt a polgári bírósággal még felülbíráltatni nem lehet.

Vagyis ha a belügyminisztérium nemességi kérdésben elébe kerülő valamely okiratról megállapítja, hogy az téves adatokat tartalmaz s így az félreértésekre szolgáltathat alkalmat s ezért e kérdésekben őt megillető szuverén jogánál fogva az okiratot a közforgalomból kivonja és visszatartja, ezen elhatározása ellenére a polgári bíróság nem bírhat hatáskörrel, őt mégis arra kényszeríteni, hogy a felhozott okok dacára az okiratot kiadja és folyamodót a téves adatokat tartalmazó okirat birtokában meghagyja. Ez következik az Őfelségét nemességi kérdésekben megillető jogkörből a polg. bíróság hatáskörére vonatkozólag; de ez következik a szóban levő ügy érdemi elintézésére vonatkozólag is.

Mert ha a polgári bíróság hatáskörrel bírna is a jelen perben felvetett jogkérdés érdemi elintézésé-

sére, nem tehető fel, hogy olyan okiratnak a kiadására kötelezze a közigazgatási hatóságot, melyről az megállapította, hogy valótlan adatokat tartalmaz és ezért azt közérdekből visszatartotta.

Ellentétben állana ez a belügyminisztérium által követett eddigi joggyakorlattal, mely mint jogforrás most már jogszabálynak tekintendő. Ez a joggyakorlat és jogszabály pedig, alapját az 1747. évi május hó 26-án és 1752. évi február 1-én kelt legfelső királyi elhatározásokban leli, melyek világosan rendelkezik, hogy a nemességvizsgálat alatt álló egyének részére az ügyekben hozandó legfelső királyi döntés előtt kiadott vármegyei nemesi bizonyítványok, az illetőktől visszavétessenek és érvényteleneknek nyilváníttassanak. Egyebekben tagadja alperes a felperes által felszámított 400 K költség felmerülését, azaz annak valóságát és kifizetését.

Minthogy tehát az előadottaknál fogva, a belügyminisztériumnak jogában volt Borsod vármegye alispánja által 1906. évi május hó 7-én 5016/ai. sz. alatt kiállított bizonyítványt visszatartani és megsemmisítettnek nyilvánítani, ezért a felperes keresete teljesen alaptalan, miért is tisztelettel kéri alperes a tekintetes kir. Törvényszéket, hogy a keresetet első-sorban hatáskör hiányából visszautasítani és az eljárást megszüntetni, esetleg felperest merőben alaptalan keresetével teljesen elutasítani és őt az okozott összes — ezúttal 100 koronában felszámított — költségeknek a megfizetésében marasztalni méltóztassék.

Budapest, 1914. április 5-én.

P. H. Olvashatatlan aláírás.

Az ebben az elleniratban 7. alatt csatoltként emlegetett nemesi bizonyítvány a következő:

Borsod vármegye alispánjától.

5016. szám.**ai. 1906.****2 K**

Bizonyítvány.

Alólirott Borsod vármegyének alispánja bizonyítom, hogy Vad Ambrus a II. Miklósnak fia és az I. Miklósnak unokája, Borsod vármegyétől az 1762. év május 25-én nemesi bizonylatot nyert (nemesi iratok 1198. szám) és miként az ugyanezen irat-csomóban levő és 1752. május 9-én kelt hiteles tanúvallomásból kitűnik II. Vad Miklósnak, az Ambrus atyjának hasonló nevű III. Miklós testvére volt, aki vele ugyanegy apától, de más anyától származott és ez a III. Miklós nemesi szabadságban élt.

Mivel pedig Vad Imre m. kir. honvéd törzsőrmester az ezen III. Vad Miklóstól való egyenes és törvényes leszármazását hiteles anyakönyvi adatokkal beigazolta, ennél fogva Vad Imre m. kir. honvéd törzsőrmesternek és a törvényes házasságából született Imre, Irén és Ferenc nevű gyermekeinek nemességét beigazolnak bizonyítom.

»Miskolc, 1906 május hó 7.

P. H.

Dr. Tarnay Gyula s. k.
alispán.

Az elleniratban 2 7. alatt csatodként említett belügyminiszteri határozat másolatban a következő:

Másolat másolata. 32.410/1914. B. M.

15.192/111. sz.-hoz.

M. kir. Belügyminiszter.

32.410/1914. B. M. számhoz. A 62.402/1906. B. M. számról. A m. kir. Honvédelmi Miniszter urnák Budapest. Vad Imre magyar királyi szegedi 5. honvédgyalozezredbeli törzsőrmester magyar nemesége tárgyában folyó évi junius hó 2-án 40.592. sz. a. kelt nagybecsű átiratára, a közlemények visszazárása mellett, a következőkről van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni: Miként azt már a múlt évi julius hó 28-án 11.519. szám alatt kelt átiratomban is jeleztem, az iratoknál elfekvő 3. 7. alatti anyakönyvi kivonatból kivehetőleg az 1790. április hó 2-án 72 éves korában Berekböszörményben elhalt Vad Miklós fia János 1763. augusztus hó 26-án Berekböszörményben született. Nincs tehát elfogadható módon igazolva, hogy ez a Vad János egy személy volna gazzal a Mezőcsáton lakott Vad Jánossal, aki a 14. alatt csatolt okiratban szerepel, mivel abban Vad Miklósnak már három fia fordul elő, Mihály, János és István, akik közül a sorrend tanúsága szerint István volt a legfiatalabb, tehát öccse Jánosnak, már pedig nem valószínű, hogy aki 1763. augusztus 26-án született, annak 1764. junius hó 4-én már az öccse is szerepeljen. Az előadottak alapján az is valószínűnek látszik, hogy Vad Miklós, aki a 12. csatolt halotti levél adataiból következtethetőleg 1718-ban született, 1763. előtt is Berekböszörményben s nem Mezőcsáton lakott. A folyamodó tehát ennek a Berekböszörményben lakó Vad Miklós-

nak nemességét tartozott volna igazolni, annyival is inkább, mivel a bemutatott 1771. évi bizonyosság-levél még akkoriban is Mezöcsáton lakott Vad Miklósnak és a fentemlített három fiának adatott ki. Az országos levéltárban őrzött 1770. évi úrbéri összeírásban, mely Berekböszörmény helység jobbágycíméről és zseléireiről készült, igen sok tagja fordul elő a Vad családnak, így a többi között az összeírásban szerepel egy Vad Miklós is, mint gróf Korniss Mihály szabadköltözködési joggal bíró jobbágya. Mivel a csatolt 12. melléklet szerint Vad Miklós folyamodó őrmester őse 1790. április hó 2-án Berekböszörményben halt el, ennél fogva valószínűbbnek látszik, hogy ez a Vad Miklós egy személy az 1770. évi úrbéri összeírásban szereplő Vad Miklóssal és nincs összeköttetésben a Mezöcsáton lakott Vad Miklóssal. Miután folyamodó nemessége nincsen igazolva, az előnév kérdése tárgytalanná vált, az iratok közt elfekvő halotti bizonyítványban foglalt azon adat, hogy egy 1839-ben elhalt Vad Tamás táblabíró övödi előnévvel fordul elő az anyakönyvben, a többi adatokkal szemben bizonyító erővel nem bír. Végül van szerencsém tisztelettel megjegyezni, hogy Borsod vármegye alispánja által folyó évi 5016/ai. sz. alatt kiállított bizonyítványt, mely könnyen tévedésekre szolgáltathat okot, visszatartottam. Budapest, 1906. évi október hó 17-én. A miniszter rendeletéből: Bezeredj s. k. miniszteri tanácsos.

A másolat hitelül:

P. H.

Olvashatatlan aláírás

irodatiszt.

Az elleniratban 3. 7. alatt csatokként említett belügyminiszteri határozat a következő:

Magyar kir. belügyminiszter.

Másolat a 84140/1913. B. M. számról. A szabad királyi város Polgármesterének Szeged. Vad Imre szegedi lakosnak közvetlenül hozzám benyújtott folyamodványában Borsod vármegye alispánja által folyamodó nemessége ügyében 1906. évi május hó 7-én 5016/ai. szám alatt kiállított és hivatali elődöm 1906. évi szeptember 25-én kelt 62402. sz. rendelkezése értelmében itt visszatartott bizonyítvány kiadását kérelmezvén, felhívom Polgármester urat, értesítse folyamodót, hogy kérelmét teljesíthetőnek nem találtam. Mert a nemesség igazolási eljárás során a legfelsőbb döntés joga, melyet 1848-ig a magyar királyi udvari kancellária útján Őfelsége gyakorolt, jelenleg a vezetésein alatt álló Minisztériumot, mint legfelsőbb nemesi hatóságot illeti meg, az 1747. május hó 26-án és 1752. február hó 1-én kelt legfelső királyi elhatározások pedig világosan elrendelik, hogy a nemesség vizsgálat alatt álló egyének részére az ügyükben hozandó legfelső királyi döntés előtt kiadott vármegyei nemesi bizonyítványok az illetőktől visszavétessenek és érvényteleneknek nyilváníttassanak, ennél fogva Borsod vármegye alispánjának a folyamodó részére kiállított 1906. 5016. számú nemesi bizonyítványa márcsak a jelzett alapon is joggal tartatott vissza és semmisített meg. De meg kellett semmisíteni az említett alispáni bizonyítványt, mint téves adatokat tartalmazó közokiratot is, mert azon állítását, hogy a folyamodó anyakönyvi adatokkal igazolt egyenes és törvényes leszármazója egy 1752. körül Borsod vármegyében nemesi szabadságban élt Vad Miklósnak a folyamodó

által nemességi ügyének belügyminiszteri tárgyalása során felmutatott és az Országos Levéltár adataival összehasonlított anyakönyvi bizonyítékok nemcsak nem igazolják, hanem ellenkezőleg a mellett tanúskodnak, hogy a folyamodónak kérdéses őse (déd-atyja), az a Vad Miklós, aki a Bihar vármegyei Berekböszörményben jobbágysorsban élt és akinek épen e miatt az alispáni bizonyítványban jelzett Borsod vármegyei állítólag nemes Vad Miklóssal való személyazonossága kizártnak tekinthető. Budapest, 1913. évi augusztus hó I-én. A miniszter helyett: Báró Perényi Zsigmond s. k. államtitkár.

A másolat hitelül:

P. H. Olvashatatlan aláírás,
iroda s. tiszt.

Válaszirat.

Tekintetes kir. Törvényszék!

A kir. kincstár ellen okirat kiadása s járulékai iránt folyamatban levő rendes peremben *Válaszirat-ómat.* a következőkben terjesztem elő:

Az alperes által ismertetett tényállás csupán abban a részében nem felel meg a valóságnak, a melyben alperes azt adta elő, hogy én régi magyar nemességem igazolása ügyében fordultam a m. kir. belügyminisztériumhoz. Én ugyanis nem eziránt, hanem előnévről szóló bizonyítvány kiadása iránt nyújtottam be kérvényt a minisztériumhoz. És a midőn a tényállás ismertetésében fenforgó ezen eltérésre rámutatnék, ki kell emelnem azt, hogy alperes, ki az ügyre vonatkozó összes tárgyiratok felett szabadon rendelkezik, nem véletlenül, hanem célszerűen állította be a kérdést úgy, mintha én ne-

mességem igazolását kértem volna. Célzatosan tette pedig ezt az alperes azért, mert mint az alább előadandókból kifogom mutatni, védekezését is erre az alapra fekteti és álláspontját a nemesség igazolás iránti ügyből vezeti le.

Mielőtt azonban ez ügy érdemi részével foglalkoznám, azt a tiszteletteljes kérelmet terjesztem elő, hogy az alperes hatásköri kifogását elvetni méltóztassék. Teljesen alaptalan ugyanis ez a kifogás, mert hiszen én nem aziránt indítottam meg keresetemet, hogy a kir. törvényszék nemességemet igazolja vagy előnevemrői nekem bizonyítványt adjon, hanem keresetemet arra irányítottam, hogy a kir. törvényszék alperest egy reám nézve vagyoni értékkel bíró okirat kiadására kötelezze.

A jelen per távol áll minden közjogi vonatkozástól és annak tárgyát kifejezetten egy magánjogi igény képezi, melynek elbírálása elől a kir. törvényszék nem zárkozhatik el annál kevésbé, mert hiszen felsőbb bíróságaink számtalanszor kimondották már és ma már egyenesen jogszabályt képez az, hogy magánosok és hatóságok közt fenforgó vitás igények a közigazgatási utak és eszközök kimerítése után a törvény rendes útján is érvényesíthetők. Az a kérdés tehát, hogy a per tárgyát képező bizonylat számomra kiadható-e vagy sem, teljesen távol áll az alperes által vitatott közigazgatási szuverenitástól, amelyet a m. kir. belügyminisztérium magának a nemesség! ügyekben vindikál és nélkülöz minden olyan közjogi vonatkozást, amely a polgári bíróság Ítélezését lehetetlenné tenné.

Áttérve ezek után az ügy érdemi részére, megállapítani kívánom mindenekelőtt azt, hogy alperes ügy az ellenirathból, mint az általa 3. 7. alatt csatolt

átiratból kitűnőleg a per tárgyát képező bizonylat visszatartását és megsemmisítését az 1747. május 26-án és 1752. február 1-én kelt legfelsőbb királyi elhatározásokra alapított suverenitása alapján fogatosította. Ezen királyi rendeletek azonban, — melyek egyébként csupán a nemesség! vizsgálat alatt álló egyénekre vonatkoznak és annak idején kirendelt nemesség vizsgáló bizottság részére adtak ki — a jelen esetben nem nyerhetnek alkalmazást, mert azokat egy későbbi királyi rendelet hatálytalanította. Az alperes által hivatkozott rendeletek után ugyanis 1774. évi április 15-én és ugyanez év május 20-án Mária Terézia királynő által kiadott rendeletek az előbbi rendeletek megváltoztatása mellett a nemesség vizsgálatát megszüntették és a nemesi rang viselésének ellenőrzését a vármegyékre bízták. A Mária Terézia királynő által kiadott későbbi rendeletek tehát már megsemmisítették az alperes által magának vindikált szuverén jogot, amihez azonban hozzájárul még azon körülmény is, hogy az alperes által hivatkozott rendeleteket az ismertetett későbbi rendeleteken kívül hatálytalanították még a rendi osztály megszüntetése, a jobbágyság eltörlése, továbbá az általános véd- és adókötelezettség és általában az alkotmányos államforma.

Az ismertetett 1747. évi és 1752. évi rendeleteknek ugyanis — mint az ma már kevésbé szakértők előtt is ismeretes — az állandó katonaság létesítéséhez szükséges költség előteremtése, vagyis az adókötelesek számának szaporítása volt a célja. Az időben a nemesi bizonyítvány elkobzása állami közérdekből történőnek volt tekinthető tehát. Ámde mindez feleslegessé vált az általános közteherviselésnek és a védkötelezettségnek a nem nemesi osztályra

s az adófizetési kötelezettségnek a nemesi osztályra történt kiterjesztésével, úgy hogy ma már elavultak és idejüket múlták az alperes által hivatkozott rendeletek mindenképen.

De mindezekről eltekintve is, nincs oly törvény vagy törvényes rendelet, mely a m. kir. belügyminisztériumnak nemesség! ügyekben allegált szuverénitását megállapítaná és elrendelné. Midőn ugyanis a kiegyezéssel az alkotmányos rend helyreállott és a kancellária és a helytartótanács megszűntek és helyüket a magyar felelős minisztérium foglalta el, a Rendeletek Tárában 1867 február 23-án jelent meg azon jegyzék, illetve rendelet, mely a kancelláriához és a helytartótanácshoz utalt ügyeket az egyes minisztériumokhoz rendelte áttétetni. Ebben a jegyzékben nyoma sincs annak, hogy a nemességi ügyek a belügyminisztériumhoz utaltattak, hanem csakis az Ő Felsége személye körüli minisztérium említésénél van szó nemességi ügyről a jegyzékben.

Maga az alperes sem jelöli meg, hogy mi alapon kerültek hozzá a nemesi ügyek és az általa hivatkozott rendeleteken kívül semmi más támpontot sem nyújt az általa vitatott szuverénitás és az érintett rendeletek érvényességének igazolására. Az egyébként nagy igyekezettel előterjesztett védelme alperesnek természetesen nem vehető bíróilag figyelembe, mert az általa hivatkozott rendeleteket a Mária Terézia királynő által később kibocsátott legfelsőbb királyi elhatározás hatálytalanította, másfelől pedig a Rendeletek Tárában 1898 szeptember 23-án 68.573. sz. a. jelent meg azon belügyminiszteri rendelet, amelynek értelmében: „a vármegyéknek a nemesi bizonylatok kiadására vonatkozó joga a jövőben is érintetlen marad.“ Önmagával jut tehát ellentétbe és a saját

rendeletét dezavualja a m. kir. belügyminisztérium,, midőn a Borsod vármegye alispánja által részemre kiállított nemesi bizonylatot visszatartja és megsemmisíti, mely ténykedéseivel megsérti a vármegye önkormányzati jogát, illetve az 1848. évi III. t.-c. 26. §. rendelkezését és figyelmen kívül hagy egy legfelsőbb királyi rendeletet, amely a nemesi rang viselésének ellenőrzését kifejezetten a vármegyékre bízta.

A minisztériumok és a törvényhatóságok egymáshoz való viszonyait az 1886. évi XXL t.-c. és 1901. évi XX. t.-c. szabályozza. De ez esetben alperes e törvényekre sem hivatkozhatik, mert az 1901: XX. t.-c. értelmében csakis illetéktelenség vagy törvény (törvényes szabály) sértése esetén semmisíthető meg a törvényhatóság határozata. Az 1886: XXL t.-c. pedig csak az ezen törvény értelmében felterjesztett, továbbá a törvényhatóságok közgyűlésén jegyzőkönyvbe foglalt, avagy az elintézésék rendes folyamán észlelt illetéktelen, vagy törvényellenes határozatok megsemmisítésére ad módot s a kérdéses bizonyítvány ezekbe a kategóriákba nem sorozható.

Nem sorozható már csupán annál fogva sem, mert nem illetéktelen vagy törvénysértő határozatról van szó, hanem közokiratról, melynek hamissága vagy szabálytalansága mai napig még be nem bizonyított és be sem bizonyítható soha. Másrészt pedig a most érintett törvények közjogi és közrendészeti vonatkozásnak, melyek az egyes egyének magánjogi igényeire nem terjeszthetők ki.

Egymagában az a körülmény pedig, hogy a m. kir. belügyminisztérium állítása szerint a vármegye bizonylata téves adatokat tartalmaz és így félreértésekre adhat alkalmat, nem szolgálhat alapul a bizonylat visszatartására és megsemmisítésére, mert feltéve azt, hogy

a bizonylat adatai tényleg tévesek, akkor ennek nem lehet más következménye, mint az, hogy a m. kir. belügyminisztérium az ezen bizonylat alapján előterjesztett kérelmet nem teljesíti, illetve elutasítja. De nem tarthatja vissza és nem semmisítheti meg a szóbanforgó bizonylatot, mert hiszen ez a bizonylat sem köz-, sem magánérdeket nem sért és nekem olyan jogos tulajdonom, amely fölött szabadon rendelkezem, mely tehát nekem feltétlenül kiszolgáltatandó annál is inkább, mert annak elkobzására a m. kir. belügyminisztériumnak semmiféle törvényes jogalapja nincs. Csakis a bíróságoknak van joga közokiratok valóságosága vagy valótlanosága fölött dönteni és okiratokat semmisnek nyilvánítani, amihez a belügyminisztérium csak véleményt nyilváníthat s az Őfelsége a király nevében ítélkező bíróság szuverénitása tényleg törvényen alapszik.

Az alperes elleniratában is emlegetett, de be nem bizonyítható amaz állításra vonatkozólag, hogy a visszatartott bizonyítvány téves adatot tartalmaz, ezúttal csupán röviden rámutatok arra, hogy az 1906. október hó 17-én 62402/1906. sz. a. kelt s másolatban 2 7. alatt az elleniratnál levő határozatban az 1763. évi Vad János és az 1764. évi Vad János személyazonosságát tagadta s most az elleniratban és annak 3 7. alatti mellékletében már azt állítja alperes, hogy az 1752. évi Vad Miklós és az 1790. évi Vad Miklós nem azonos. Előbbi tagadásának teljesen tarthatatlan voltát, illetve azt, hogy az 1763. évi és 1764. évi Vad János személyazonosságának kérdése a bizonyítvány érvényét semmiképen nem érinti, a közigazgatási bírósághoz intézett panasz alapján már belátta alperes; az 1752. évi és 1790. évi Vad Miklós személyazonosságát pedig csakis

rosszul értelmezett hatósági tekintélyféltésből tagadja. És e tekintetben csupán Mezőcsátot, Berekböszörményt és az 1770. évi úrbéri összeírást emlegeti. Hiszen az 1752. és 1790. évek közötti idő éppen elég lehetett ahhoz, hogy Vad Miklós átköltözhesen. Az pedig ha mondható, hogy az 1754/5. évinél későbbi összeírás adatai a nemesi származásra nézve nem döntők, mert azokban már nem nemes leszámházok is fordulnak elő, úgy az ugyanezen idő után pláne az 1770. évi úrbéri összeírásban igen sok elszegényedett nemes származású ember fordul elő.

Előnév ügyemben első fórum volt a belügyminisztérium és máig még pervesztes fél semmi esetre sem vagyok.

Annak igazolására, hogy a per tárgyát képező bizonylat beszerzése körül a keresetbe vett 400 K költség merült fel, a B 7. keresztkötés alatt bemutatok 13 darab postai feladóvevényt, amelyek tanúsága szerint papoknak és levéltárnokoknak összesen 141 korona 65 fillért küldtem el posta útján olyan ténykedések díjazása fejében, amelyek az illető papok és levéltárnokok a szóbanforgó bizonylat alapjául szolgáló adatok felkutatása, beszerzése és velem való közlése körül fejtettek ki.

Az ezen 141 korona 65 fillért meghaladó 258 korona 35 fillér a saját utazási költségeimet képezi, amelyekre vonatkozólag más bizonyítékkal nem szolgálhatok, mint a prts. 237. §-ban körülírt becsülő esküt, melynek megítélését annál inkább kérem, mert a hivatkozott törvénytörvényszakas értelmében a becsülő eskü akkor is megítélhető, ha nem is ajánljatik meg.

Egyebekben az összecszerűség bizonyítására nem nagy súlyt helyezek, mert hiszen marasztaló Ítélet esetén alperesnek módjában áll a kérdéses okirat kiadása.

Mindezekben kimutattam a védelem alaptalanságát, minélfogva kérek keresetem értelmében határozatot.

Tisztelettel:

Vad Imre.

Ezt a Válasziratot a nemességügyi szakértő és az ügyvéd együttesen készítették. És pedig akként, hogy először megírta a nemességügyi szakértő, azután az ügyvéd azt átdolgozta perrendszerűbbé, ama föltevése mellett, hogy a bíróság a bizonyítvány téves vagy nem téves voltával nem foglalkozik, ellenben hatáskör hiányát látva, ha nem vigyázunk elutasít..

Viszonválaszirat

M. kir. kincstári jogügyi igazgatóság.

6051/III. szám.

Tekintetes királyi Törvényszék I

Vad Imre felperesnek a m. kir. kincstár alperes ellen okirat kiadása jár. iránt indított 3659/914. számú rendes perében alperes képviselőjében a jogügyi igazgatóság

Viszonválasziratát

a következőkben terjeszti elő:

Fentartja alperes a bírói hatáskör ellen már előterjesztett kifogását, mert ha felperes nem is a nemességének igazolása vagy elismerése iránt indította keresetét, a nemesség kérdésében Ő Felsége elébe vitt s általa a felelős minisztérium útján elintézt

ügyében, melynek folyamánként a felperes által bemutatott és a megejtett vizsgálat adatai szerint valótlán tényeket tartalmazó bizonyítvány a jövőben illetéktelen felhasználás és ez által megtévesztés kikerülése végett visszataratott, utólag nem fordulhat a polgári bírósághoz s nem bíraltathatja felül Ő Felsége suverén jogkörébe tartozó azon intézkedését jogosság vagy jogtalanság szempontjából, vájjon helyes-e az állandóan követett joggyakorlat, mely szerint az Ő Felsége elébe terjesztett olyan vármegyei bizonyítványok, amelyekről kiderül, hogy azok valótlán adatokat tartalmaznak, további tévedések elkerülése céljából vissza tartatnak s a közforgalomból kivonatnak.

Ő Felségét a nemesség kérdésében megillető legfelsőbb jogkörből következik, hogy a nevében felelős minisztériuma által tett intézkedései nem tekinthetők olyan közigazgatási intézkedéseknek, a melyek bármely vonatkozásban polgári bíróság elé vihetők volnának, még akkor sem, ha azokból egyesek magánjogi igényt vélnek származtatni.

Miként Verbőczy István Hármaskönyvében I. Rész, III. cím 6. §. is hangsúlyozza a nemesség gyökere a szent korona s amennyiben nem a szent koronás királytól eredne a nemesítés, az közjogunk szerint csak úgy bír érvénnyel, ha arról, mint például a Bocskay István fejedelem által történt nemesítésről is külön törvény intézkedik.

Következésképpen a szent korona viselőjét illeti meg a döntés végső fokon arra nézve, hogy valaki bír-e magyar nemességgel vagy sem. A koronás király ezen jogát a XVIII. század elejétől kezdve mindenkor kormányhatóságok útján gyakorolta s miután az 1848. évi 111. t.-c. 6. §-a a végrehajtó hatalmat

a felelős minisztériumra bízta, az addig a kancellária és a helytartó tanács által teljesített nemesség vizsgálatok a hivatkozott törvényszakasz alapján a felelős minisztérium hatáskörébe utaltattak.

Ezen intézkedés ugyan nem helyezte teljesen hatályon kívül a vármegyéknek a nemesi bizonyság levelek kiállítására vonatkozó jogát, de miként az 1848 előtti korszakban a kormányhatóságok a vármegyék által kiállított azon nemesi bizonyság leveleket, amelyek valótlan, vagy téves adatokat tartalmaztak, hatályon kívül helyezték, illetve megsemmisítették, azonképpen intézkedhetik és intézkedik ily irányban jelenleg is a felelős miniszteri kormány, mely az 1848. III. t.-c. 6. §-a értelmében a kancellária és a helytartó tanács helyébe lépett.

Ami tehát a vármegyei alispánoknak a nemesi bizonyítványuk kiadása körüli jogát és e bizonyítványok jogi jellegét illeti ez előadottakból következik, hogy habár az alispánok állíthatnak ki, a megyei levéltárban található adatok alapján nemesi bizonyítványokat, az általuk kiadott tanúsítványok a nemesség kétségtelen és végérvényes igazolására nem szolgálnak.

Ugyanis nem ritkán fordul elő, hogy a vármegye alispánja egészen jóhiszeműen állította valamelyik családról, hogy tagjai a vármegyében a megyei levéltár adatai szerint nemeseknek tartattak s a vizsgálat folyamán az országos levéltárban őrzött kancellária vagy helytartó tanácsi iratokból kiderült, hogy a családnak nemesség vizsgálati póre volt, mely kedvezőtlen, illetve oly értelmű befejezést nyert, hogy Ő Felsége a nemességet el nem ismerte, de erről a vármegye tudomással nem bírt.

Általában a vármegyének az a jogi jellege, a

mellyel 1848 előtt bírt, megszűnván, a vármegye nemesi bizonyítványa is nélkülözi azokat a rendi biztosítékokat, amelyekkel 1848 előtt bírt s az ma pusztán levéltári kiadvány, illetve okmánykivonat értékével bír.

A vármegyei nemesi bizonyítvány tehát mindig csak felülvizsgálat útján megerősítendő bizonyítékokat képez, mely felülvizsgálat megejtésére csupán az a kormányhatóság hivatott és képes, amely az egész nemességi joganyagot magában foglaló országos levéltárral rendelkezik, vagyis a belügyminisztérium.

A most ismertetett törvényes intézkedéseken nyugvó évszázados jogszokásokon tehát megdőlni felperesnek minden kereseti igénye a Borsod vármegye alispánja által kiállított nemesi bizonyítvány kiadása iránt.

A jogügyi igazgatóság által elleniratában ismertetett tényálláson semmit sem változtat az a felperes által különös nyomatékai megjelölt körülmény, hogy ő első ízben nem régi magyar nemességének igazolása iránt fordult a belügyminisztériumhoz, „hanem előnévről szóló bizonyítvány kiadása“ iránt, mert a nemesi előnév adományozása éppen úgy Ő Felségének a szent koronában rejlő kizárólagos felség! joga, mint a nemesség adományozása és a nemesi előnév adományozásának feltételét képezi a már meglévő nemesség igazolása.

Felperes tájékoztatlanságára és nem alperes szándékos elferdítésére enged tehát következtetni felperesnek erre alapított védekezése.

Alperes az előadottak alapján teljesen feleslegesnek tartja, hogy a felperes történelmi fejtegetéseire bővebben válaszoljon, bár ki tudná mutatni, hogy azok is milyen téves alapon nyugszanak, de

minthogy nem tartozik a kereseti jogigény elbírálásához, csak elterelné a figyelmet a per tulajdonképeni lényegétől.

Minthogy továbbá a keresetbe vett bizonyítvány alperes birtokában megvan, így felperes által felszámított 400 korona kárigény csupán a perköltség megállapításánál jöhet tekintetbe.

De mivel felperes még ez összegből is a 141 korona 65 fillért meghaladó kiadásait még csak megjelölni sem tudta, így ebből is látható, hogy keresete e részében is milyen alaptalan s ezért alperes a felajánlott becslő esküt már ez okból is ellenezni kénytelen. De kénytelen alperes általában tagadni azt, hogy ez a bizonyítvány felperesre nézve vagyoni értéket képezhetne s így a jelen per vagyoni pernek volna minősíthető, mert mihelyt a szóban levő bizonyítványról az arra illetékes fórum megállapította, hogy az valótlan adatokat tartalmaz s a benne foglalt ténykörülmenyek bizonyítására nem szolgálhat, ezzel megszűnt a bizonyítvány értéke s az annak kiadása iránt vagyoni alapon indított magánjogi per már ez okból is elutasítandó.

A jelen perirat költségeit a jogügyi igazgatóság 50 koronában számítja fel.

Budapest, 1915. márczius 17-én.

P. H.

Olvashatatlan aláírás.

Végirat.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Alperes egészen ferde világitásba helyezi a hatáskör kérdését. A jelen perben nem a nemesség

adományozásáról, nem a felségjogok gyakorlásának módozatairól van szó, hanem arról hogy egy állampolgárnak az állam egyik közhatóságával szemben fennforgó jogvitája, a rendes bírói utón elintézését nyerjen. Énnél a kérdésnél teljesen fölösleges a suveren jogkör fejtegetése, mert hiszen az államnak egyetlen közhatósága sem arrogálhatja magának a felségjogokhoz tartozó és ezekből folyó szuverenitást.

Igaz, hogy a hármaskönyv szerint a nemesség gyökere a szent korona és én alattvalói hódolattal meg is hajlom a szent korona előtt, azonbanba jelen esetben a magy. kir. belügyminisztérium semmiképen sem érezheti magát feljogosítva arra, hogy intézkedéseinek bírálata és ezen intézkedésekben nyilvánuló jogellenes cselekmények elleni jogorvoslat elől bárki is elzárható legyen, mert hiszen ha már az alperes a hármaskönyvre alapítja álláspontját, úgy engedtessek meg nekem, hogy én a magyar alkotmány és jogtörténet egyik régebbi forrására, az aranybullára hivatkozzam, amelynek értelmében szemben a hármaskönyvből idézett tétellel, ma is élő jogként van lefektetve azon elmélet, hogy minden jognak és minden hatalomnak forrása a nép, és amidőn arról van szó, hogy egy mai értelemben vett tagja a népnek, tehát egy bizonyos jogokkal bíró polgára az államnak törvényes jogát kívánja gyakorolni, úgy erre hivatott tényező nem lehet más, mint a mindnyájunk fölött álló ítélőbíróság.

Nem változtathat ezen azon körülmény, hogy a magy. kir. belügyminisztérium véletlenül a nemesség adományozás ügykörébe tartozó kérdésben követett el jogosulatlan cselekményt, mert hiszen miként válasziratomban kimutattam, a kérdéses bizonylat alaki valóságához, kétség egyáltalán nem férhet,

úgy részemről mint a vármegye alispánja részéről a rosszhiszemőség teljesen ki van zárva és mindössze arról lehet szó, hogy a kérdéses bizonyítvány tartalmi valódisága kétséges, ami azonban nem indokolja azt, hogy a magy. kir. belügyminisztérium ezen alakilag valónak elfogadandó, ilyenek el is ismert és kárt senkinek nem okozó okiratot megsemmisítse, vagy elkobozza, vagy egyszerűen magánál visszatartsa.

Kiemelni kívánom e helyütt alperesnek viszonzásban foglalt azon beismerését, hogy a kérdéses bizonylat meg van. A viszonzásban foglalt ez a beismerése nem áll összhangban a magy. kir. belügyminisztérium azon értesítésével, hogy a kérdéses bizonylat megsemmisített és minthogy semmi okom sincs arra, hogy alperes perbeli beismerése ellen kételyeket támasszak, el kell fogadnom tényként azt, hogy a bizonylat tényleg meg van.

Ebből folyólag a bizonylat beszerzése körül felmerült költségek összecszerúségére vonatkozólag bizonyítási eljárás feleslegessé válik, mert hiszen nem szenvedhet kétséget, hogy alperes marasztalás esetén az okiratot nekem ki fogja szolgáltatni.

Minthogy előző periratomban a nemesség adományozásának és megvonásának kérdését bőven kifejtettem, minthogy továbbá a belügyminisztérium által hivatkozott rendeleteket későbbi törvényekkel és törvényes rendelkezésekkel megcáfoltam és minthogy kimutattam, hogy a belügyminisztériumnak egyáltalában nincsen ahhoz joga, hogy egy magyar állampolgár által oda benyújtott és alakilag teljesen valódi és szabályszerű okmányt elkobozzon, a fölösleges ismétlések kikerülése céljából utalok a perben eddig

kifejtett álláspontomra és tisztelettel kérek keresetem értelmében marasztaló Ítéletet.

Tisztelettel:

Vad. Imre.

Az ügyvéd egyedül készítette ezt a végiratot s azt a nemességügyi szakértő beadás előtt nem látta háborús elfoglaltsága miatt.

Ellenvégirat.

M. kir. kincstári jogügyi igazgatóság.

10.510/III. szám.

Tekintetes kir. Törvényszék!

Vad Imre felperesnek a m. kir. kincstár alperes ellen okirat kiadása s jár. iránt indított 3659/1914. sz. rendes perében alperes képviselőjében a jogügyi igazgatóság

ellenvégiratát

a következőkben terjeszti elő:

Felperes végiratában ismét csak azon vitatkozik, hogy ő a belügyminisztériumot, mint az állam egyik közzhatóságát magánjogi alapon kívánja arra kötelezni, hogy a visszatartott okiratot kiadja s nem képes belátni, hogy a belügyminisztériumnak mint közzhatóságnak van számtalan olyan ügyköre is, amelyben tett intézkedései utóbb a polgári bíróságok által magánjogi alapon felül nem bírálhatók.

Ilyen ügyköre pedig a belügyminisztériumnak, a nemesség kérdéseire vonatkozó mindennemű intéz-

kedési jogköre is, melyben tulajdonképen nem állami közhatóságként jelentkezik, hanem mint az Ő Felségét kizárólagosan megillető felségjogok végrehajtásának végrehajtó szerve.

Alperes viszonzálasziratában részletesen kifejtette, hogy Ő Felsége a nemesség kérdésében őt megillető felségjogokat milyen törvényes alapon gyakorolja a belügyminisztérium által, ezért e részben ismétlésekbe bocsátkozni nem kíván. Alperes itt csupán azt kívánja megállapítani, hogy miután felperes az alperes által a viszonzálasziratában ismertetett azt az évszázados joggyakorlatot, hogy miként az 1848 előtti korszakban a kormányhatóságok a vármegyék által kiállított azon nemesi bizonyítványokat, amelyek valótlan, vagy téves adatokat tartalmaztak, hatályon kívül helyezték, illetve megsemmisítették, azonképen intézkedhetik és intézkezik ily irányban jelenleg is a felelős miniszteri kormány, mely az 1848:111. t.-c. 6. §. értelmében a kancellária és a helytartótanács helyébe lépett, — végiraiában sem ellenbizonyítékokka! meg nem támadta, illetve meg nem erőtlentette, sem pedig kifogás vagy tagadás tárgyává nem tette, így ezt a jogforrásul szolgáló jelenleg érvényben levő évszázados joggyakorlatot felperes is elismerte.

Ez a körülmény pedig egymagában véve elegendő alap, az alperes jogtalan keresetének érdemi elutasítására.

Amilyen helytelenül hivatkozott felperes az előző periratában a Mária Terézia királynő rendeletére, ép oly helytelenül idézte végiratában az aranybullában lefektetett alapelméletet is. Most már az egyetemi joghallgatók is tudják, hogy az aranybulla kizárólag a nemesség jogait szabályozta a nép és népjogok

teljes figyelmen kívül hagyásával s így lett rendi alkotmányunk első Írott jogforrása.

Az aranybulla óta azonban sok minden megváltozott s így a jelen perben is csak a most élő jog, illetve az előbb említett joggyakorlat lehet irányadó a kereset érdemi elbírálásánál.

A felperes által keresetbe vett bizonyítvány még tényleg megvan ugyan, de ez nem mentette fel felperest, hogy a magánjogi alapon indított per vagyoni értékét ne bizonyítsa s minthogy ezt nem tette, így a jelen per vagyoni pernek egyáltalában nem minősíthető s ezáltal felperes is elismerte, hogy a keresetbe vett bizonyítvány ránézve vagyoni értéket nem képvisel.

Tisztelettel kéri az előadottak alapján alperes, hogy az elieniratban előterjesztett kérelem értelmében határozni méltóztassék.

Az elienvégirat szerkesztésével, leírásával s beadásával felmerült költségeit alperes 60 koronában számítja fel.

(P. H.)

Aláírás olvashatlan.

Budapest, 1923 április 8-án.

40. P. 76.619.

Végzés.

1915.

Vad Imre felperesnek a m. kir. kincstár alperes elleni okirat kiadása s jár. iránti perében a kir. törvényszék felhívja felperest, hogy a közigazgatási bíróság 6266/906. sz. határozatát csatolja be és az általa hivatkozott 1774. évi április hó 15-én és ugyan-

azon év május 20-án kelt királyi rendelet másolatát, alperest pedig, hogy az általa hivatkozott 1747. évi május 26-án és 1752. évi február 1-én kelt legfelső kir. elhatározások másolatát mutassa be.

Evégből póttárgyalásra határnapul 1915 augusztus hó 25. napjának d. e. 11 óráját tűzi ki, dr. Benda Béla kir. t. bíró hivatali helyiségébe (V. kér., Alkotmány-u. 14. II. em. 49.), mikorra a peres feleket a törvényes következmények terhe alatt megidézi.

Budapest, 1915 július 1.

A budapesti kir. törvényszék. Dr. Mándi s. k. t. elnök, Benda s. k. előadó, Dr. Soóky s. k. szavazó.

A kiadmány hitelül:

(P. H.)

Olvashatatlan aláírás

kezelő.

A közigazgatási bíróság határozata a Nemesség! Könyvben ismertette. Itteni ismétlését mellőzöm. Az benne a lényeg, hogy a közigazgatási bíróság a belügyminisztérium által emelt hatásköri kifogást elfogadta és a panasz elutasított. A királyi rendeletek, úgy amint azokat a belügyminisztérium latinból magyarra fordította és a periratokhoz csatolta, itt következnek:

Királyi rendelet 1747 május 26-án a nemesség vizsgálatáról.

Másolat. Ferencz stb. Főtisztelendő stb. ur. Jelentették nekünk, hogy az ország több vármegyében, jelesül pedig Szabolcs vármegyében néhány egyén, akr azelőtt az adózók állapotában volt, a ne-

messég kinyomozása alkalmával, nem várván be az erről szóló kegyes királyi végzést, a nemesség! állapotba föl lett véve és ugyanazoknak a vármegyéktől bizonyítvány adatott ki. Mivel pedig ismételt tényleges királyi rendeletekkel meg lett parancsolva, hogy ugyanezen adózók, az ő nemességük kinyomozására vonatkozó kegyes végzésig azon állapotban, amelyben a nyomozás őket találta, meghagyassanak és a bizonyítványok is, ha ilyenek a vármegyék által időközben kiadattak, visszavétessenek. Ugyanazért ezen királyi helytartósági tanácsnak e levél során kegyelmesen meghagyjuk és megparancsoljuk, hogy ezen tárgyban, jelesen pedig az előbb említett Szabolcs vármegyétől a szükséges értesítéseket szerezze be és az ezen, mint az ország vármegyéiben az említett királyi rendelkezések végrehajtásáról gondoskodni és a nemesek kinyomozásának felterjesztését, amennyiben esetleg eddig nem történt volna meg, megsürgetve, a saját megjegyzéseivel ezen tárgyban a kegyes királyi végzés kieszközlése céljából küldje be. Akiknek különben stb. Bécsben, 1747 május 26. A helytartósági tanácsnak hivatalból. Felülvizsgálta és kiadta az irodafőnök stb.

Királyi rendelet 1752. évi február 1-én a nemesség vizsgálatáról.

Másolat. Fordítás latinból magyarra a belügyminisztérium 90.890—1915. számához:

Mária Terézia stb. Főtisztelendő úr, Tisztelendő stb. urak. A nemesek eddig megtartott kinyomozási folyamatáról és új állapotáról beterjesztett jelentést magunknak bemutatva stb. ezen ügyben kegyesen

észrevételeztük, hogy eme folyamat az 1735. év után a háborús és pestises körülmények miatt felette késlekedett, sőt mintegy félbe lett szakítva annyira, hogy ezen királyi helytartósági tanácsunktól némely családról részleges kinyomozásán kívül, csak Vas vármegye nemeseinek kinyomozása körül készített jelentés lett beterjesztve, mivel pedig ama körülmények Isten kegyességétől történt megszüntével, a közönséget érdekli, hogy a nemesek a nem nemesektől el legyenek választva és az igazi nemesek az országos törvények által meghatározott nemesség! előjoggal éljenek, a nem nemesek pedig, mint akik az adózás alá! a törvény szerint nincsenek kivéve, az alá véteszenek, azért kegyesen azt akarjuk, hogy a nemesek nyomozásának ezen ügye tényleg újból elővétessék és minél gyorsabb előhaladása legyen, végre pedig véget érjen, aminek végrehajtására kegyelmes megbízást adunk és elrendeljük először, hogy ezen királyi helytartósági tanácsnak azon vármegyéket, melyek a nemeseknek elől irt eszmével megegyező kinyomozását még nem küldték be, annak mielőbbi bevezetésére és beküldésére figyelmeztesse; a nemeseknek pedig már beküldött kinyomozásait bizottságilag halaszthatatlanul fölvétesse, felülvizsgáltassa és arról magának jelentést tétessen, a bejelentetteket felülvizsgálja, észrevételeit tegye meg és az érdekelt vármegyékkel válasz végett közölje. Másodsor: a nemeseknek a magas királyi végzésekből levont és az országban ismételt közzétett eszményéhez mindenben alkalmazkodják és ezen eszményről különös magas királyi végzésünk nélkül semmi tekintetben el ne térjen, ezen eszménnyel való teljes összhangyanánt, a nemesi előjog használatát a próba pótléka gyanánt csak a régi nemesi oklevelet bemutató arma-

listáknak, vagy azok elvesztését törvényesen igazolónak, a nemzetségi táblázatot a nemesség kieszközölőjéhez azoknak, akik a nemesség! oklevél hiánya miatt levezetni nem tudják, engedje meg, amely nemesség! előjogi használat hasonlóképen a régi örökséget birtokló kétségtelen nemesek együttes följegyzésére fog szolgálni. Harmadszor, miután pedig ezen helytartósági tanács, a nemesek kinyomozása tárgyában föltett észrevételeire a válaszokat a vármegyéktől megkapta, akkor ugyan ő felségünknek legalázatosabban beterjesztendő jelentéseiben, minden egyes kinyomozottnak ügyében, a próbák minőségét minden lényegesnek kifejezésével összevonva vezesse be és minden egyes esetben csatolja véleményét, időközben pedig, míg kegyes királyi döntésünk beérkezik, a kinyomozottak azon állapotban, amelyben a nyomozás alatt voltak, meghagyassanak, a vármegyék által pedig a mi kegyes királyi végzésünk beérkezése előtt kiadott bizonyítványok visszavonassanak és érvényteleneknek jelentessenek ki. Ama családok kétségtelen nemességének bejegyzésére pedig, melyeknek ősi öröksége az elismerő vármegye kebelében van, az szolgáljon irányadóul, hogy a legjobb tudomás szerint az egyik vagy a másik örökség, ha azután folytatólag az idők változékonysága folytán el lett idegenítve, az elismerő vármegyék által minden esetben fel legyen tüntetve és ennek következtében mindaz, ami az ezen tárgyban kiadott magas királyi rendeletekben ki lett fejezve, pontosan betartassák, munkálkodásáról pedig ugyanazon királyi helytartó tanácsunk a jelentéseit időről-időre a felségünknek a legalázatosabban beterjeszteni tartozik és ez általában.

Részlegesen szólva pedig, negyedszer: mivel

Vas vármegye nemesseinek kinyomozása munkájából összeállított beterjesztett lajstroma körül azon általános hibák észlelteitek, melyeket már azon előbbi kegyes leiratainkban is említettünk, melyeket néhány család ügyében adtunk ki, akik a kegyes királyi döntés végett hozzánk fordultak, hogy tudni-illik főleg a kétségtelen, akiknek ősi örökségük van, nem külön választva, hanem más nem birtokosokkal együtt vegyesen vannak összejegyezve, sőt még ugyanazon kétségtelen nemesekre nézve a legjobb tudás szerint az ősi örökségek nincsenek külön feltüntetve, hanem másokkal hozatnak fel; a kinyomozott nemesekre nézve pedig próba gyanánt, a nemesség használata az előbbieken már szintén leirt eszmény ellenére megengedtetik; a próbáknak minősége pedig, főleg a nemzetségsfa levezetésére nézve szolgáló vizsgálatok eredménye a részletezett lényegben nem vezetetik le, főleg hány tanúnak próbája van jelen és vájjon ezek tudomás szerint vallanak-e? de az sem tűnik ki, vájjon a tanuk hitelesítése alkalmával jelen volt-e a vármegye ügyésze? vagy pedig ezen tárgyban milyen kérdéseket tett? A feltett kérdéseket pedig mennyire állották ki? Ugyanazért hűségteknek egyúttal kegyelmesen meghagyjuk és megparancsoljuk, hogy ha és amennyiben az előrebocsátott hiányok az elülemlyített Vas vármegye által a nemesek kinyomozása tárgyában beterjesztett munkából kiküszöbölhetők lennének, azokat kiküszöbölje és alázatos jelentését e tárgyban hozzánk terjessze fel, ha pedig ezt kevésbé lehet, akkor ugyanazon általános fogyatkozásokat, valamint az egyes kinyomozottakra vonatkozó más részleges fogyatkozásokat, a nemesek kinyomozása eszményéhez való alkalmazás végett kifejtteni és az előbb föl-

hozott Vas vármegyével további felvilágosítás céljából közölni tudják ugyanazon hűségtek. Akiknek különben stb. Kelt Bécsben 1752. évi február 1. napján. A királyi helytartósági tanácsnak. Hivatalból Vass, s. k. Átvizsgálta és kiadta az irodafőnök s. k.

Királyi rendelet a nemesség vizsgálatának megszüntetéséről 1774. ápr. 15.

Fordítás latinból magyarra a belügyminisztériumnak 90890—1915. számához.

A tanácsból 1774. évi május 30-án, vonatkozóan az 1774. évi április 15. napján kelt királyi rendeletre. 1788. szám. Az ország összes vármegyéinek, Junius 2-án összeállította Somsich s. k. titkár. Átvizsgálta Skerleck s. k. tanácsos. Csak Zala vármegyének. Vugrinovits közönségesen Turopoli nevű emberek nemessége kinyomozásának munkája elülcimzett uraságtok által elkészülvén ő legszentebb fõlségének alázattal bemutatattván, ami ezen család érdemét illeti, ugyanazon fentmondott legszentebb õfelsége kegyelmesen eldönteni méltóztatott: A bizonyítványban többnyire hallomásból álló felhozott próbák nem olyan jelentőségűek, melyek a nemesség! előjog eldöntésének bizonyítására elegendők volnának (szóról-szóra melyek a rehabilitáció végett a nemesség! előjog eldöntésére elegendők legyenek.)

A többi vármegyének: mivel ugyanazon fõnt említett legszentebb õfelségének kegyesen jónak látzott elhatározni, hogy általában a nemeseknek ezen nyomozása, mint eddig utasítva lett, mostanától megszakittassék, általánosan elrendelte, hogy eltörölvén ezen nyomozást az ügyészek a vármegyékben a fel-

fedezett, vagy feljelentett kétes nemesek ügyében, akik állapoti előjogot, vagy kiváltságot illetéktelenül tulajdonítanak maguknak, hivatalból örködjenek és azokat különben illetékes fórum előtt, rendes utón állapotuk bizonyítására kellőleg ösztönözzék és azoknak is akik nemességi állapotukat kellőleg igazolni kívánják, ezután is szabad maradjon a rendes jogi utón próbájukat bemutatni. Az ügyész pedig minden esetben az adózó telek ellenmondójának szerepét töltsse be és a bemutatott próbák, mielőtt a különleges kegyes királyi engedély előzőleg meg nem adatott, érvényeseknek soha el nem ismerhetők.

Azért az előlcímzett uraságtok által az ilyenmű egyetemes és itten csatolt nyomozásoknak az ezekről készített lajstrom szerint való visszaküldése mellett királyi parancs folytán címzetteknek ezen levél során elrendeltetik, hogy az előre bocsátott magas végzés foganatosítása végett odahassanak, hogy azok ellen, akiket maguk a nyomozások is kétes és gyanús nemeseknek tüntetnek fel vagy akik vonatkozással próbáikra, nemességüket törvényesíteni kívánják, vagy tovább kívánják, a törvényhatósági ügyész esküdt kötelezettségét és tisztjét a legmagasabban teljesítse, azokkal szemben járjon el, különösen a mindenféle alapos nehézséget támasszon, továbbá előlcímzett uraságtok esetről-esetre, vagyis amint ezen vagy azon család nemessége körül kérdés merült fel, az előirt rendben jelentésüket ezen királyi helytartósági tanácsnak beküldeni egyáltalán el ne mulasszák. Kelt mint fent. (Kívül) 2473. szám. 1774. évi május 30. napján. Az összes vármegyéknek elrendeltetik.

Magas királyi végzés a nemeseknek mostantól teljesen eltörölt nyomozása és azon eljárási szabály

tárgyában, hogyan kell ezentúl eljárni ugyanazon vármegyéknek, a bemutatott okmányok visszaküldése mellett az igazolandó nemesség nyomozása körül. Hasonlóképen Zala vármegyének megküldetik a legfelsőbb királyi végzés a Vugrinovits, másképen Turapoli nevű emberek nyomozott nemességére nézve.

Ez voltaképen helytartótanácsi rendelet, mely azonban az 1774. évi április 15-én kelt királyi rendeletre hivatkozással beszél, azt úgyszólván szó szerint megismételve. A nemesség vizsgálatának megszüntetésére és a nemesség igazolásnak rendes jogi úton való lefolytathatására ügy látszik, a vármegyék közvetlenül is kaptak királyi rendeletet s az nem 1774 április 15-én, hanem 1774. évi május hó 30-án van keltezve. Egy ilyen rendelet Fehér vármegye levéltárában található kétségtelen eredetiről hitelesítve nálam van. Latin szövegű. Tartalma ugyanaz, mint a helytartótanácsé, a Vugrinovits-családra vonatkozó rész nélkül.

Felperes még két külön felterjesztést is intézett a törvényszékhez. Egyiket az általa beadott rendeletek kíséretjeként, másikat az alperes által beadott rendeletek akkori, már elavult céljának megvilágításaként. Itteni közlésüket mellőzöm, mert nagyrészüket a felelőzés felöleli.

Ítélet

40. P. 76.619.
1975-'5*

Ő Felsége a király nevében!

A budapesti kir. törvényszék dr. Kiss Károly ügyvéd, utóbb dr. Böszörményi Oszkár ügyvéd által

képviselt Vad Imre felperesnek a kir. kincstári jogügyi igazgatóság által képviselt m. kir. államkincstár alperes elleni az 1914. évi január 16-án 3659. sz. a. beadott keresettel okirat kiadása s jár. ir. folyamatba tett rendes perében, az alatt irt napon tartott nyilvános ülésében a következő

ítéletet

hozta:

A keresetet elutasítja és kötelezi felperest, hogy alperesnek 15 nap alatt 238 korona perköltséget fizessen, dr. Kiss Károly ügyvéd járandóságát 169 korona 90 fillérben, dr. Böszörményi Oszkár ügyvédét 75 koronában állapítja meg saját felük ellen.

Indokolás:

Felperes keresetében azt adta elő, hogy nemeség! ügyében a m. kir. belügyminisztériumhoz kérvényt adott be, amelyhez a többek közt becsatolta Borsod vármegye alispánja által 1906 május 7-én 5016. sz. a. kiállított bizonyítványt is. A belügyminisztérium a kérelmet elutasította, egyben a fenti bizonyítványt visszatartotta. A visszaadás iránt külön kérvényt is adott be, de a belügyminisztérium a visszaadást megtagadta. Miután a fenti okirat kizárólagos tulajdona, keresetet indít a kir. kincstár ellen, aki a belügyminisztérium ténykedéseiért vagyoniilag felelős és kéri, hogy a kir. kincstár a fenti okirat kiadására esetleg azonos erejű és szövegű okirattal pótlására, ellenesetben 400 korona beszerzési költségnek megfizetésére köteleztessék.

Alperes a hivatkozott bizonyítvány másolatát csatolta, a fenti tényállást valódinak jelentette ki és

kifogást tett a polgári bíróság hatásköre ellen, azonfelül a kereset érdemi elutasítását is kérte, mert az említett eredeti bizonyítványt a belügyminisztérium törvényes hatáskörében megsemmisítésül tartotta vissza.

A kir. törvényszék a kereseti követelés elbírálására hatáskörét megállapítja, mert valamely vagyoni értékkel bíró okiratnak, mint ingó vagyon tárgynak kiadása iránt támasztott követelés magánjogi jellegű, a kereset pedig ily értelmű ingó dolog kiadására vagy pótlására, esetleg kártérítésre irányul. Ezenfelül annak az elbírálása, hogy valamely vagyonjogi sérelem esetén a kormányzati intézkedések alapján felelős kir. Kincstárnak magánjogi felelőssége fennáll-e, a polgári bíróság elé tartozó kérdés. A keresetet azonban a kir. törvényszék érdemben elutasítja. Mert a per adataiból, de különösen a 2. és 3. §-alatti belügyminiszteri határozatokból az tűnik ki, hogy a visszatartott bizonyítvány visszatartása a Belügyminisztérium által megsemmisítésül és azért történt, mert a Belügyminisztérium hivatalos eljárásában azt állapította meg, hogy a bizonyítványban Borsod vármegye alispáni hivatala felsőbb döntés nélkül és adatok szerint tévesen igazolta a felperes által kért irányban a felperes nemességét.

Miután, pedig a független felelős m. kir. Minisztérium felállításáról rendelkező 1848. évi III. t-c. 3. és 6. §§-ai értelmében a nemesség igazolások a Belügyminisztériumnak, mint legfőbb nemesi hatóságnak a hatáskörébe tartoznak, kinek ennél fogva a törvényes hatásköre kiterjed arra is, hogy a fenhatósága alatt álló vármegyei hatóságok által kiállított nemesi bizonylatokat felülhitelesítse, vagy elbírálja s ennek keretében az általa tévesnek megállapított

bizonyosság leveleket bevonja és megsemmisítse, a panaszolt okiratnak a magánbirtokból való elvonása törvényes alapon és hatósági eljárás útján történtnek volt felismerendő.

Ezek alapján a jóhiszeműleg nem is használható bizonylat visszaadására, ellenesetben a beszerzési költségek megtérítésére irányuló kereset el volt utasítandó és felperes, mint pervesztes az 1868. 54. t.-c. 251. §-a alapján a perköltségekben elmarasztalendő volt.

Budapest,-1916 május 11.

A budapesti kir. törvényszék: dr. Mándi s. k. tanácselnök, Benda s. k. t. b. előadó, dr. Soóky s. k. t. bíró tanácsstag.

A kiadmány hitelül:

Olvashatatlan nevű

s. k. tisztviseelő.

Felelbezés.

Tekintetes kir. Törvényszék!

A folyó év május 11-én keli 40. P. 76.619/5. 1915. szám alatt nekem folyó év május hó 20-án kézbesített rám nézve sérelmes Ítéletet, mellyel a kir. kincstári jogügyi igazgatóság által képviselt kir. államkincstár alperes elleni, 1914. évi január 16-án 3659. sz. alatt iktatott okirat kiadása és járulékai iránt indított keresetem érdemben elutasított, a budapesti kir. ítélőtáblához

megfelelbezem.

Alperes Belügyminisztérium, kinek utasítása szerint és képviseletében a kincstári jogügyek igazgató-

sága eljárt, teljes mértékben kihasználta azon körülményt, hogy a nemesség igazolás mikéntje ma már csak kevesek előtt ismeretes. Erősen vitatta azt, hogy keresetem vagyoni jogi pernek minősíthető legyen és hatásköri kifogást emelt. Mindenképpen igyekezett elhíttetni, hogy ő mint Ő Felsége képviselője tartotta vissza a tulajdonomat képező okiratot, tehát eljárása, szuverén voltánál fogva a polgári bíróság által nem bírálható felül.

A bíróság saját hatáskörét megái lapította és meg is állapíthatta, mert ha a mérnök által kért szolgálati bizonyítvány kir. táblai harmadfokú Ítélet szerint „igen lényeges vagyoni érdeket jelent“, a nemesi bizonyítvány is szolgálati bizonyítvány, csak-hogy magasabb jelentőségű és legalább is igen lényeges vagyoni érdeket jelent. Azzal az illető családjának a Király és Haza szolgálatában! hűségét, megbízhatóságát akarja igazolni, s utódainak vagyonosabb családokba való beházasodhatása útját akarja egyengetni. A szuverénítés folytonos emlegetését sem vette figyelembe a bíróság. Nem is vehette, mert a Rendeleték Tára 1900. évi I. kötetének 471. lapján megjelent 14521/1. számú Szabályzatból kitétnik, hogy nemesi ügyben Ő Felsége is határoz és a nemességet a belügyminisztérium is elismeri (ha a vármegyék levéltárában az igazoláshoz illetve elismeréshez elegendő adat nincsen). De az én ügyemben Ő Felsége még nem határozott, hanem csak a belügyminisztérium határozott és utasított el és pedig akkor, midőn előnév használata iránti bizonyítványt kértem. Tehát nem lehet szó sem szuverénítésről.

Azt az alperes belügyminisztérium nem állította, nem is hitte, s meggyőződésem, miszerint nem is

hiszi, hogy a vármegyei nemesi bizonyítványt a belügyminisztérium, mint a vármegye fennhatósága tarthatta vissza megsemmisítésül. Nem hiszi, mert jól ismeri a kormány és a törvényhatóság egymáshoz való viszonyát szabályozó 1886: XXL és 1901: XX. törvénycikkeket, melyek kifejezetten jogot adnak a minisztériumnak törvényhatósági határozatok megsemmisítésére, de csak is illetéktelenség, vagy törvénysértés fennforgása esetén; azonban törvényhatóság képviselőjében kiállított közokiratok megsemmisítésére nem adnak jogot a minisztériumnak, e törvények sem, semmilyen esetben.

Az ítéletből kivehetőleg a kir. törvényszék a bizonylat visszaadását azért nem rendelte el, mert azt a belügyminisztérium téves adatokat tartalmazónak állapította meg, s a bizonylat az ítélet szavai szerint „jóhiszeműleg nem is használható.“

A téves adatokra vonatkozólag azonban a kir. törvényszék sem engemet nem kérdezett meg, sem szakértőt nem hallgatott ki, hogy vajjon vannak-e csakugyan a bizonylatban téves adatok, s ha igen, azok mennyiben gyöngítik vagy szüntetik meg a szóban levő okirat erejét. Elfogadta e tekintetben az alperes egyszerű állítását, holott törvény rendeli, hogy minden ténybeli állítás bebizonyítandó, különben az, ha az ellenfél tagadná, a per eldöntésénél valónak nem tartathatik. A téves adatok létezését tagadtam, de nem is volt szükséges tagadnom, mert a közokiratok bizonyító erejét törvény védelmezi, rendeli, hogy a közokiratok mindaddig teljes bizonyító erejűek, míg azok hamisságát, vagy szabálytalanságát az ellenfél be nem bizonyítja.

Erre való tekintettel, kénytelen vagyok az állítólagos téves adatokra vonatkozólag azt, amit válasz-

iratomban csak röviden érintettem, ezúttal bővebben kifejteni.

A visszatartás alapjául szolgált adatok az alperesi ellenirathoz másolatban 2. 7. alatt csatolt 1906. évi szeptember 25-én 62.402/1. a) szám alatt kelt belügyminiszteri értesítésben vannak felsorolva. Abban leg súlyosabbnak látszó érvek a következők:

1. „Nincs tehát elfogadható módon bizonyítva, hogy az a Vad János egy személy volna azzal a Mezőcsáton lakott Vad Jánossal, aki a 14. 7. alatt csatolt okiratban szerepel, mivel abban Vad Miklós-nak már három fia fordul elő, Mihály, János és István, akik közül a sorrend tanúsága szerint István volt a legfiatalabb, tehát öccse Jánosnak, már pedig nem valószínű, hogy aki 1763. évi augusztus hó 26-án született annak 1764 június 4-én már öccse is szerepeljen.“

Továbbá az ennél már sokkal gyengébbnek látszó:

2. „Az országos levéltárban őrzött 1770. évi úrbéri összeírásban, mely Berekböszörmény helység jobbágyairól és zselléreiről készült, igen sok tagja fordul elő a Vad-családnak és így az összeírásban szerepel egy Vad Miklós nevű is, mint gróf Korniss Mihály szabad költözködési joggal bíró jobbágya.“

Az 1. alatt idézett okoskodás szobatudósra vall s nemhogy jogászok előtt, de a családtörténeti lapok hasábjain sem állhat meg. Mert a „sorrend tanúsága“ ingadozó tanúság. Olyan sorrendben írta a neveket a latinnyelvű íródiák az okmányokba, ahogy neki jobban esett, ahogy hamarabb kész lett vele. Annak pedig, aki 1763 augusztus hó 26-án született, már 1764. évi június 4-én igenis szerepelhet öccse, mert a nő szülés után 7 vagy 9 hónapra

újból szülhet életrevaló gyermeket, ezt minden idősebb asszony tudja.

De nem mind ez az, ami a belügyminisztérium súlyosnak látszó érveit teljesen megdönti, hanem az, hogy ez érvek nem sorakoznak, nem találnak a visszatartott bizonyítványra semmiképen. A szóbanlevő bizonyítvány másolata alperes elleniratához 7. alatt van csatolva s nem 1764. és 1771. évi okmányokat, hanem 1762. évi és 1752. évi okmányokat emleget. Megállapítható, hogy nincs abban még a gondolata sem annak, hogy az 1763. évi és 1764. Vad János azonos, hanem az van benne, hogy az 1762. év május 25-én nemesi bizonyítványt nyert Vad Ambrusnak az a Miklós nevű bátyja, aki 1752. május 9-én a nemesi származását bebizonyította, az én dédapámmal Miklóssal, ki 1790. évi április 2-án halt meg, azonos.

Bebizonyítani ugyan nehéz volna, de lehetséges az, hogy az 1763. évi Vad János és 1764. évi Vad János nem azonos, nem egy személy; de legyen bármennyire két személy, ezen körülmény a visszatartott bizonyítványon nem ront semmit.

Keletkezhetett pedig ez a nyilvánvaló tévedés a belügyminisztériumban a következőképen: Az 1700. évek folyamán családomból igen sok Miklós és János nevű élt és került az okmányokba, mely okmányokból nagy számban kellett mellékelnem, az előnév igazolás iránti kérvényemhez. Minden valószínűség szerint a sok Miklós és János név okozta zavar közben az adatokat tanulmányozó a 2. 7. alatt mellékelve volt 1752. évi okmány helyett véletlenül a 14. 7. alatt mellékelve volt 1771. évi okmányt vette kézbe és abból kiindulva cselekedett, — nagy okosan.

Ezt a kellő megértés után mulatságos, de nekem sok fáradtságot és költséget okozó tévedését alperes belügyminisztérium időközben eléje került magyarázatom folytán észrevette s e tévedését hallgatólagosan beismerte azzal, hogy már e pör folyamán az 1763. évi Vad János és 1764. évi Vad János személyazonosságát nem vitatja.

A 2. alatt a belügyminisztérium értesítéséből idézett érveléssel szemben pedig döntő ellenérv, hogy amint az 1754/55. évi országos nemesi összeírásnál későbbi nemesi összeírások adatai a nemesi származás bizonyításánál nem döntők, mert azokban már nem nemes emberek (honoratorok) is fordulnak elő, úgy az ugyanazon idő után, 1770. évben keletkezett úrbéri összeírások adatai sem döntő bizonyítékok, a jobbágyi illetve nem nemes származásra nézve, mert bizonyos — hiszem alperes belügyminisztérium sem tagadja, — hogy az utóbb említett úrbéri összeírásokban igen sok elszegényedett nemes fordul elő.

A magyar nemesség a magánjog keretében személyes jog, a vérbeliség elvén alapszik (dr. Fodor — dr. Bozóky Magyar magánjog 1906. 1. kötet 294. lap) apáról fiúra száll, az osztrák nemességtől eltérően meg nem szűnik, el nem évül és büntetésből sem vehető el.

A szegénysorsba jutás tehát nem tekintetett, nem tekinthető a nemesség igazolás akadályául. Voltak és vannak birtokos nemesek, címeres nemesek és bocskoros nemesek, de Werbőczy mai napon is irányadó jogszabálya alapján a nemesség egy és ugyanaz.

Az országos levéltárban levő azon adat, hogy az 1770. évi úrbéri összeírásban egy Vad Miklós is fordul elő, mint szabad költözködést joggal bíró jobbágy, a személy- illetve családonosságnak nem

ellene, hanem mellette bizonyít. Adat ez arra nézve, hogy Vad Miklós szegénysorsba jutása után is megőrizte nemesi jogainak egyik legfontosabbikát, a szabad költözködés! jogot, melynél fogva kétségtelen, hogy ő nem volt az ott ideiglenesen birtokos gróf Korniss Mihály jobbágya sem és csak mint ottani lakos, szegénysorsu nemes került az összeírásba a többi hasonló sorsú nemesekkel együtt.

Ismeretes, de az országos levéltár adataiból szükség esetén megállapítható a többek között, hogy Szatmáry Sámuel csizmadiamester volt 1793. év előtt s nemesi jogainak gyakorlatából is kiesett és mint szegény adófizető ember halt meg. Mindazonáltal az ő fia, Mihály 1801. évben kétségtelen nemesnek nyilvánítottattott.

Mert a belügyminisztérium által emlegetetthez hasonló, részben tévedésén alapuló, részben nagyon gyenge voltánál fogva el nem fogadható érvek alapján a nemesség elismerése nem volt megtagadható az időben sem, míg az adókötelesek számának szaporítása volt szükséges, — nemhogy azoknál fogva magántulajdont képező okirat visszatartható legyen mai napság.

Nem ilyen vagy ehhez hasonló érvek szükségesek az alperes részéről a vármegyei nemesi bizonyítvánnyal szemben. Hanem bebizonyítandó, hogy az 1752. évi Vad Miklós meghalt Borsod vármegyében Mezőcsáton vagy másutt, tehát nem költözhetett át, nem lehet azonos a Bihar vármegyében Berekböszörményben 1790. évben meghalt Vad Miklóssal. De ez még nem elég. Mert a személyazonosság kérdése nemesség igazolásnál nem lényeges kérdés. Hanem, mint az szakértők előtt ismeretes, de szükség esetén erről az 1766. évi május 31-én Mária

Terézia királynő által kiadott utasítás és az 1895. évi Rendeleték Tára I. kötet 824. lapján kihirdetett 52.602/1. a. számú belügyminiszteri rendeletből is megállapítható, a családi összetartozandóság, a vénséges összeköttetés fennállásának kérdése a lényeges. Jelen esetben pedig tény, hogy a biharmegyei Berekböszörményben 1701 óta laknak református vallásu nemes Vad családbeliek kik a Borsod, Gömör, Heves és Szabolcs vármegyeiekkel együtt egy töről, a Békés vármegyei Ölyvedrol származnak. Bebizonyítandó tehát például, hogy én görögkeleti vallásu Voda Imre vagyok és így a református vallásu Vad családbeliekkel vérséges összeköttetésben nem állhatok.

Azok a régi, királyi rendeletek, melyeket alperes becsatolt s amelyek alapján a kir. törvényszék úgy véli, hogy a vármegyei nemesi bizonyítványok felsőbb döntés nélkül nem adhatók ki, ismétlem, hogy az adófizetésre kötelezettek számának szaporítása céljából keletkeztek. Azoknak ezt a célját felismerték a nemesek régen s mivel azok céljuknál fogva a nemeseket az adófizetés alól mentesítő Aranybula 3. §. és az 1741. évi 8. t.-c.-be ütköztek, nemesség igazolásnál már akkor sem tekintettek irányadóknak s a nemesi bizonyítványokat a vármegyék azelőtt is, azóta is, szakadatlanul adták és adják azoknak, akiket ők levéltárakban levő adatok és bemutatott okmányok adatainak egybevetése után nemeseknek állapítottak és állapítanak meg.

Azok a régi rendeletek, ha előbb nem, az adófizetésre kötelezettségnek a nemesekre történt kiterjesztéskor teljesen elavultak.

Mai napság a vármegyei nemesi bizonyítványok kiadhatásához felsőbb döntés nem szükséges. Mert

azok erejét az 1868. évi LIV. t.-cz. 165. §. és az okiratba lényeges ténynek hamisan való bevezetését szigorúan büntetni rendelő 1878. évi V. t.-c. 394. §. kellően biztosítja. Mert az 1880. évi XXXVI. t.-c. alapján a magyar királyi minisztérium által 1897. évi január 25-én 751.ÁM. E. szám alatt kiadott rendelet szerint a magyar vármegyei alispáni hivatal által kiállított okiratnak további hitelesítése a Német birodalomban való használat esetén nem szükséges, mert az 1898. évi Rendeleték Tára 1898. évi II. kötet 363. lapján kihirdetett 68573/1. számú körrendeletben maga a belügyminisztérium kijelentette, hogy „a vármegyéknek a nemesi bizonylatok, valamint a levéltáraikban levő bizonyító iratok másolatainak kiállítására vonatkozó joga jövőben is érintetlen marad.“

A független felelős m. kir. Minisztérium felállításáról rendelkező 1848. évi III. t.-c. 3. és 6. §§-ainak olyan értelme, hogy a nemesség igazolások a belügyminisztériumnak, mint legfőbb nemesi hatóságnak a hatáskörébe tartoznak nincsen. Az említett 3. §-ban épen az van megalapozva egyébb semmi más, hogy a végrehajtó hatalom a törvények értelmében gyakorolható és hogy Ő Felsége rendeletei is csak a felelősségre vonható miniszter ellenjegyzésével érvényes. Nem a végrehajtó hatalom kiterjesztéséről, hanem annak korlátozásáról van szó ebben a 3. §-ban, mely épen az én javamra alkalmazható, aminél fogva alperes ezt a 3. §-t, pöriratában nem is emlegette. Azokban a paragrafusokban az a szó, hogy „Belügyminisztérium“ elő sem fordul; az pedig, hogy „legfőbb nemesi hatóság“ és „nemesség igazolások“ azokba a paragrafusokba bele sem magyarázhatók. Abban az időben mikor minden-

kinek „polgártárs“ volt a megszólítási címe — kevés ideig, —a törvény alkotói, a nemesség igazolást már nem találták tárgynak, mert jól tudták, hogy a nemességben a közteher viselés alóli mentesség volt a fődolog; s jól tudták, hogy a nemesség igazoló perekhez az ilyen oldalról megszüntetett földesúri érdek és a mellett azon körülmény szolgáltatta a tápot, hogy minél nagyobb legyen az adókötelesek száma. Ugyanazért, vagyis mert a nemesség igazolás iránti intézkedés eszükbe sem jutott, a törvényalkotók, a minisztérium hatáskörébe utalt „mindazon tárgyak“-at a törvényben közelebből már így jelölték meg: „általában minden polgári, egyházi, kincstári, katonai és általában a honvédelmi.“ És nemesség igazolásról, szó, gondolat sem.

Az udvari kancellária és a helytartó tanács ügyeinek áttétele a m. kir. minisztériumhoz, az 1867. évben történt meg. Ez év február 23-án a Rendeleték Tára 13. és 14. lapjain hirdette ki az összminisztérium az egyes miniszterekhez az 1848. évi III. t.-c. alapján beosztott ügyek Jegyzékét Mindjárt elől említettik e jegyzékben az Ő Felsége személye körüli miniszter, kinek teendője gyanánt összesen a következő említettik: „A nemesség adományozása iránti intézkedés.“ Egyéb semmi. Az Ő Felsége személye körüli miniszter után következő belügyminisztérium részére az említett jegyzékben igen sok teendő van felsorolva, de azok között nemesség, régi nemesség és nemesség igazolás egyáltalában nincs.

De ha volna is, ha az 1848. évi III. t.-c.-be belemagyarázható volna is a belügyminisztériumnak a nemesség igazolásra vonatkozó hatásköre, ne feledjük, hogy a bírói hatalom gyakorlása iránt ren-

delkező 1869. évi IV. t.-c. az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elkülönítette, s rendelte, hogy sem a közigazgatási sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.

Ennélfogva közigazgatási ténykedésként, a vármegye sok száz éven át törvények alapján keltezett gyakorlatánál fogva, a nála maradt nemesi ügyiratok adatainak figyelembe vételével, a belügyminisztérium pedig Bécsből 1875. évben az országos levéltárba került udvari kancelláriai és helytartótanácsai nemesi ügyiratok adatainak figyelembe vételével, igenis adhat ki nemesi bizonyítványt; de ilyen bizonyítványt közigazgatási hatóság, tehát sem a vármegye, sem az önmagát 1898. óta egyszer „nemesi főhatóság“-ként, máskor „legfőbb nemesi hatóságaként emlegető polgári idők méhéből származott belügyminisztérium jogérvényesen semmisnek nem nyilváníthat, magánbirtoklásból a tulajdonos beleegyezése nélkül pörön kívül jogérvényesen nem vonhat ki. Hanem csak szakvéleményt szolgáltatathat, az okiratok valódiságának vagy valótlanágának esetleg felmerülő vitás kérdése eldöntésére illetékes kir. bíróságok részére.

Nem az 1848. évi III. hanem mint válasziratomban kifejtettem és e fölcbbezésemben is érintetem, az 1886. évi XXI. és 1901. évi XX. törvény-cikkek azok, melyek a minisztériumnak meghatározott esetekben semmisítési jogot adnak. De e törvények sem adnak jogot a minisztériumnak vármegyei nemesi bizonyítványok, tehát közokiratok valódiságának vagy valótlanágának megállapítására, megsemmisítésére, amit alperes be is ösmert hallgatólagosan azzal, hogy az utóbb idézett törvényt e pör folyamán egyszer sem említette.

Benne van azonban kifejezetten az 1848. évi III. t.-c.-ben, hogy „Az ország minden törvényhatóságainak eddig törvényes hatósága ezentúl is teljes épségben tartandó benne van, hogy a tulajdon szentségének megsértése miatt a miniszter is vád alá helyezhető. Benne van az 1868. évi LIV. t.-c.-ben, hogy „Személyek vagy javak nemesi és nem nemesi minősége, se a bírói hatáskörré és illetőségre, se az eljárásra különbséget nem tesz;“ benne van az 1878. évi V. t.-c. 398. §-ban, miszerint valamely eredeti okiratot oly célból, hogy valakinek a jogára nézve lényeges bizonyítás megghiúsiúttassék, megnehezítettessék, közhatósági eljárásként sem semmisíthető meg és benne van a ma is érvényes 1791. évi XII. t.-c.-ben, hogy a végrehajtó hatalom, mindenkor csakis a törvények kívánalmai szerint és azok korlátái között gyakorolható.

Az ítélet szerint a panaszolt okiratnak magánbirtoklásból való elvonása törvényes alapon és hatósági eljárás útján történtnek volt felismerendő.

A törvényes alap nem létezését már kimutattam. A szóban levő eljárás tehát hatósági eljárásnak nem tekinthető, hanem jogtalan eljárásnak, a tulajdon szentségét sértő eljárásnak tekinthető, mely bírói védelemben nem részesülhet.

Hatósági eljárásnak tekinthető az, ha engem a nemesi bizonyítványommal együtt bíróság elé állítanak és ott perrendszerűen bebizonyítja az ellenfél, hogy a rám vonatkozó bizonyítvány hamis vagy szabálytalan.

Mindezeknél fogva kérem a tekintetes budapesti kir. törvényszéket, hogy jelen fölebbezesemet a vonatkozó pöriratokkal együtt, a nagytekintetű budapesti kir. tábla elé terjessze föl, s a nagytekintetű

kir. táblát pedig kérem, hogy a tulajdonomat képező, sem köz-, sem magánérdeket nem sértő, legkisebb tévedést sem tartalmazó nemesi bizonyítványt rendelje részemre visszaadni és alperest a felmerült költségek megfizetésében marasztalja el.

A tekintetes kir. törvényszéknek

tisztelője:

Vad Imre.

Ezt a fölebbezést a nemességügyi szakértő készítette s az ügyvéd ellenjegyezve beadta.

ítélet másodfokú.

P. III. 5004.

----- szám.

1616.

Ő Felsége a király nevében!

A budapesti kir. ítélőtábla dr. Kiss Károly, utóbb dr. Böszörményi Oszkár ügyvéd által képviselt Vad Imre felperesnek a kir. kincstári jogügyi igazgatóság által képviselt m. kir. kincstár alperes ellen okirat kiadása s járulékai iránt a budapesti kir. törvényszék előtt folyamatba tett és az 1916. évi május hó 11. napján 40. P. 76.619/1915. 5. szám alatt hozott ítélettel befejezett rendes perét felperesnek az 1916. évi június hó 3-ik napján 6. alszám alatt beadott felebbezése folytán az 1916. évi október hó 19-ik napján tartott nyilvános ülésen vizsgálat alá vevén, következő

Ítéletet

hozott

A kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét indokai alapján helyben hagyja és dr. Böszörményi Oszkár

ügyvéd felebbezési díját ügyfele irányában 30 koronában megállapítja.

Budapest, 1916. évi október hó 19. napján.

Lauffer Gyula s. k. elnöklő kir. ítélőtáblái bíró,
dr. Tóth István s. k. előadó, Endes Miklós s. k.

A kiadmány hitelül: Szabó Lajos s. k. segédhivatali tisztviselő.

E másodfokú ítélet érkezésekor felperes a kórházban feküdt háború okozta bajával, erőtelenül. Ennélfogva az általa már a per indításakor tervezett felebbezés a kir. Kúriához, elmaradt.

Hogy azonban az esetleges újabb per — mondjuk okirat valódiságának vagy valótlanságának megállapítása iránt — megindításának minél kevesebb akadálya legyen, felépülésekor a perköltséget kifizette s a 238 korona a budapesti IX. kér. m. kir. állampénztárnál, érkezett nyugták szerint 1917 október 5-én 17.878. sz alatt és 1918 október 6-án 17.833. szám alatt könyveltetett el.

MÁSODIK RÉSZ.

Nemesi bizonyítvány elvétele régen.

Tagadhatatlan az, hogy nemesi okiratok elkobzása történt a régi időkben is.

Az 1756. évben például, az Eperjesi nevű ember által bemutatott címeres nemes levelet, mert benne a nevek vakart helyre elütő aranyfestékkal és betűvetéssel vannak berajzolva Pozsony vármegye elkobozta „eo quod in Cognominibus rasura apparet.“

Morvay István Ignáctól pedig a Trencsén vármegye által 1748. évben és 1770. évben kiállított nemesi bizonyítványokat kobozta el ugyancsak Pozsony vármegye per és nagy vizsgálat után, mert kiderült, hogy anyakönyv, illetve keresztlevél hamisítás történt és Morvayt nem is Morvay, hanem Moraviczki, más-kép Oravec vagy helyesebben Moravcsik István Ignácnak hívják.

Arra nézve azonban, hogy a belügyminisztérium által az udvari kancelláriától állítólag örökölt felsőbb jóváhagyás hiánya vagy téves adatok címen pörön kívül való nemesi bizonyítvány elkobzást „évszázados gyakorlat“ nem egészen akadálytalan volt, sőt ilyen gyakorlat nincs is, 1848. év előtt szerepelt nemességügyi szakértők véleményét iktatom ide.

Heves vármegye levél tára.

Másolat.

809. Felséges s. a. t.! A Nagyméltóságú Kir. Helytartó tanács f. é. bőjtelőháva 4-én 3858. sz. a. költ s mai napi köz Gyűlésünkben felolvasott K. Intézményében Cs. Kir. Apostoli Felséged azon legfelsőbb rendelete közöltetvén velünk, miszerint Csiky Sándor Egri lakos részére Csik Gyergyó és Kászony székely szék által maga utján tett jelentés szerint törvénytelenül kiadott nemesi bizonyság levél tőle visszavétetni, s nemessége bebizonyítása végett rendes per útjára igazittatni parancsoltatik, ezen K. intézmény tartalmát nem kevés megütközéssel értünk meg s hallatára komoly aggodalom nehezült kebleinkre; mert azon felül hogy azon nemesi bizonyság levél melly a k. Intéző levélben Csik Gyergyó és Kászony székely szék által maga utján tett jelentés szerint törvénytelenül ki adottnak állittatik, Nemes Csik szék rendei által már előbb t. i, 1842. évi május 18-án megyénkhez intézett hiv. levelükben jogszerűleg s tellyes meggyőződésből a fennálló szabályok szerint készültnek világosan elősmertetett, s mint ilyen megyénk közgyűlésében minden ellen mondás nélkül kihirdtetett s el is fogadtatott; — midőn ezen alkotmányos honban polgártársunkat őseitől öröklött s valamint ezek úgy maga által is háborítatlanul gyakorolt s törvényes kifogás alá soha nem vett nemességéből a törvény szabta ut önkényes mellőzéssel meghallgatatlanul kivetköztetni szándékoltatik ép azon legfelsőbb helyen tapasztalják, hol valamint az egész nemzet úgy egyesek irányában jogok s kiváltságok fölötti öröködést várni legméltóbban lehetne, — nem történhetett mikép a felolvasott k. intézmény

rendelete által nem csak Csiky Sándornak közvetlenül hanem saját mindnyájunknak is alkotmányos létén sérelmes csorbát ejteni ne éreztünk légyen. Ugyan azért ezen legbensőbb meggyőződésünk szerint törvényszerűtlen intézkedés fogamatba vételét nem eszközölhetvén, jobbágyi alázattal esedezünk Cs. Kir. Apostoli Felséged előtt hogy minek utánna az 1841. évben Csik szék által Táblabíránk Csiky Sándor részére kiadott hiteles nemesi bizonyáglevél általunk minden ellen mondás nélkül kihirdettetett, s elfogadtatván, nevezett Táblabíránk nemessége iránt semmi kétség fen nem forogna, de különben is a többször tisztelt intézmény által sérelmesen érdeklett egyén egy másik t. i. nagy atyjának Csiky Gáspárnak, ennek testvére Jánosnak s Gáspártól származott Ferencnek ki a kérdés alá vettnek atyja vala, szinte nemes Csik szék által 1805. esztendőben ki adott, s meggyenkben is ellen mondás nélkül ki hirdetett s semmi kifogás alá nem vett nemesi bizonyág levél birtokában volna, s mind érdeklett Csiky Sándornak, mind a fentebb nevezettektől származott családoknak nemességök már vagy ennek magának ereje által kétségtelen teljes tisztaságban állana, s élő törvényeinkben gyökerező gyakorlat szerint még a kétséges annál kevésbé tehát a kétségtelen nemeseket törvényes alakú s közhitelességü nemesi bizonyítványaikról rendes peren kívül ama k. intézmény tartalmazta rövid utón módon védelem nélkül megfosztani egyenesen alkotmányba ütköző lenne, méltóztassék Cs. Kir. Felséged vele született igazság s törvényszereteténél fogva a Nemes Csik szék által Csiky Sándor részére 1841-ben kiadott nemesi bizonyág levél iránt támasztott nehézségeket kegyelmesen megszüntettetni, az annyiszor tisztelt k. intéző levél-

ben közlött legfelsőbb meghagyástól el állatni s ez által valamint Csiky Sándor Táblabíránkat háborítatlanul élvezett minden kétségen felül álló nemeségében tovább is, mindenkorra meghagyni, úgy megyénk összes rendelnek ez érdemben gerjesztett súlyos aggodalmát eloszlatni. A kik s. t. b. Kelt az 1845. esztendő Június 18-án Egerben f. t. közgyűlésünkben.

4/1916.

Hogy ez a másolat a Heves vármegye levéltárában őrzött Egeyzernyolcszáznegyvenötödik (1845.) évi Heves és Külsőszolnokmegyei közgyűlési jegyzőkönyv 791—794. lapjain foglaltakkal szóról-szóra megegyező, ezennel bizonyítom.

Egerben, 1916. évi október hó 13-án.

(P. H.)

Dr. Zseltvay János s. k.,

Heves vármegye levéltárnoka.

Törvények.

1848. évi III. Törvénycikk. Független magyar felelős minisztérium alakításáról.

„3. §. Ő Felsége s az ő távollétében a nádor s királyi helytartó a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében független magyar minisztérium által gyakorolják, s bármely rendeleteik, parancsolataik, határozataik, kinevezéseik csak úgy érvényesek, ha a Buda-Pesten székelő miniszterek egyike is által aláíratik.

4. §. A minisztériumnak mindegyik tagja minden nemű hivatalos eljárásért felelős.

5. §. A minisztérium székhelye Budapest.

6. §. Mindazon tárgyalásban, melyek eddig a m. kir. udvari kancelláriának, a helytartótanácsnak s a kir. kincstárnak, ideértvén a bányászatot is, köréhez tartoztak, vagy azokhoz tartozniok kellett volna, s általában minden polgári, egyházi, kincstári katonai és általában minden honvédelmi tárgyokban Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezentúl kizárólag csak a magyar minisztérium által fogja gyakorolni.

7. §. Az érsekek, püspökök, prépostok, s apátoknak és az ország zászlósainak kinevezése, a kegyelmezés jogának gyakorlata és a nemességnek, címeknek s rendeknek osztása, mindig az illető felelős miniszter ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti.

18. §. Mindegyik miniszter azon rendeletért, melyet aláír, felelősséggel tartozik.

21. §. A 7. §-ban említett egyenesen Ő Felségének fenntartott tárgyakat a személye mellé rendelt felelős magyar miniszter fogja a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel kezelni.

26. §. Az ország minden törvényhatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentúl is teljes épségben tartandó.

32. §. A miniszterek feleletre vonhatók: a) Minden oly tettért, vagy rendeletért, mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékát, a fennálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot, vagy a tulajdon szentségét sérti, s általuk hivatalos minőségeikben követtetik el vagy illetőleg adattak ki.“

1868. évi LIX. Törvénycikk.

„15. §. Személyek vagy javak nemesi és nem nemesi minősége se a bírói hatáskörre és illetőségre, se az eljárásra különbséget nem tesz.

156. §. Közokiratok, melyek a kiállítók által törvényes illetőségük köréhez tartozó tényekről adatnak ki, teljes bizonyító erővel bírnak mindaddig, míg az ellenfél azok hamisságát, vagy szabálytalanságát be nem bizonyítja.“

1878. évi V. Törvénycikk.

„398. §. Azon közhivatalok, váltójegyző, úgyszintén azon hites fordító, aki hivatalánál fogva vezetésére, megőrzésére bízott nyilvános könyvet, jegyzőkönyvet, vagy eredeti okiratot azon célból, hogy valakinek a jogára nézve lényeges bizonyítás meghiusittassék, vagy megnehezítettessék, megsemmisít, egészben vagy részben használhatatlanná tesz, eltitkol vagy pedig az ellenfélnek átad: közokirat hamisítónak tekintetik és öt évtől tiz évig terjedő fegyházzal büntetendő. “

Szükségszerűség.

Az itt ismertetett perben lévő végirat elkészítésében a nemességügyi szakértő nem vehetett részt és így az azt megelőző alperesi Viszónválasziratban levő némely érvek nem lettek más oldalról megvilágítva.

Ilyen többek közt az, amelyet itten idézek szó szerint:

„Ugyan is nem ritkán fordul elő, hogy a vármegye alispánja egészen jó hiszeműen állította valamelyik családról, hogy tagjai a vármegyében, a megyei levéltár adatai szerint nemeseknek tartattak s a vizsgálat folyamán az országos levéltárban őrzött kancelláriai vagy helytartó tanácsi iratokból kiderült, hogy

a családnak nemesség vizsgálati pöre volt, mely kedvezőtlen, illetve oly értelmű befejezést nyert, hogy Ő Felsége a nemességet el nem ismerte, de erről a vármegye tudomással nem bírta.“

Ezt olvasva, jogász, bíró ember és úgy gondolkodhatik: A nemesi bizonyítvány poron kívül való elvétele régen is alkotmányellenes volt és ma is törvénybe ütközik többszörösen. Úgy látszik azonban, hogy némely esetben szükségszerűséggel menthető az ilyen eljárás. Mert a törvény megszabja, védelmezi, biztosítja ugyan a közokirat erejét hatóságokkal szemben is, de a törvény sem akar olyat, hogy az, aki nem nemes, közokirattal láttassák el arról, hogy ő nemes.

Arra vonatkozólag, miszerint akinek régen nemesség igazoló pöre volt s az kedvezőtlen illetve oly értelmű befejezést nyert, hogy Ő Felsége a nemességet nem ismerte el, nem lehet nyugodt lelkiismerettel azt állítani, hogy nem nemes.

Mert a nemesség elismerés megtagadása régen történhetett az 1622. évi XVII t.-c. 3. §. rendelkezésénél fogva, mely szerint „Elavult kiváltság megerősítéseket a földesurak jogsérelmére ki ne adjanak és a kiadottak erőtlenek, érvénytelenek legyenek“ és történt az 1700-as évek elejétől kezdőleg az adókötelesek szaporítása céljából is.

A magyar nemesség a vérbe iség elvén alapszik, el nem évül, meg nem szűnik és büntetésből sem vehető el.

Másrészt pedig 1848 óta nem lehet szó földesúri jogsérelemről ily irányban, nem lehet szó adókötelesek ilyen módon való szaporításának szükséges voltáról.

Ha arról a kedvezőtlen elintézésről illetve el-

ismerés megtagadásról, a vármegye ez a ma is legilletékesebb nemesi hatóság nem is tudott s az illető család tagjai a vármegyében a megyei levéltár adatai szerint nemeseknek tartattak, akkor annak a kedvezőtlen elintézésnek semmiképpen nincsen semmi le- vagy kihatása, nincs semmi ereje.

Úgy látszik, hogy az itt idézett alperesi érvelésben is megnyilvánuló nemességügyi tájékozottság révén keletkezett az a „legfelsőbb nemesi hatóság“-i intézkedés is, mely a Levéltárosok Lapja 1913. évfolyamának 52. lapján írva van ekként:

„Megsemmisített nemesi bizonyáglevelek. A belügyminiszter 43.383/1913. évi határozatával a Karczag-család részére 1839. évben Nógrád és Pest vármegyék által adott bizonyágleveleket megsemmisítette. Ugyanis e családnak 1810. évben Nógrád vármegyétől nyert és 1811-ben Győr vármegyében kihirdetett bizonyáglevelét az udvari kancellária még 1823-ban megsemmisítette.“

Megsemmisítette az udvari kancellária akkor 1823. évben. És 1839. évben Nógrád és Pest vármegye mégis kiadta az említett családnak a nemesi bizonyítványt. Kiadta úgy látszik mai időkben is az említett vármegyék valamelyike, mert a vármegye adatai szerint ez a család nemes.

Győr vármegye, Nógrád vármegye és Pest vármegye a Karczag-családot nemesnek ismeri, állítja, hirdeti és bizonyítja, az udvari kancellária és most a belügyminisztérium megsemmisíti az e család részére kiadott nemesi bizonyítványt. Az udvari kancellária valószínűleg azért, „hogy az adózó telek ne veszélyeztessék“, a belügyminisztérium pedig azért, mert az udvari kancellária is megsemmisítette.

Sok család van, amelyeknek nemessége felsőbb

helyen való el nem ismeréséről a vármegye nem nyert tudomást. És nagyon sok család van olyan is, amelyeknek nemessége elismerése felsőbb helyen történt megtagadását a vármegye nem vette tudomásul.

A vármegyék ugyanis a nemesi származás vizsgálata jogát nemesi testületi, vármegye közönségi jognak tekintették. Az e térre a helytartótanács és az udvari kancellária által az 1700-as évek elején kezdődött beavatkozást eleinte nem értették. Mikor pedig megértették, hogy nemcsak az ő hatósági jogukba való beavatkozásról, hanem a nemesi jogok csorbításáról, vagyis az adókötelesek számának ilyen módon való szaporításáról van szó, ezt törvényellenesnek találván, észrevételeket tettek, feliratokat intéztek a helytartótanácsához, a királyhoz. A nemesség vizsgálatára vonatkozó felsőbb rendelkezéseket pedig vagy végre sem hajtották, vagy pedig úgy hajtották végre, ahogy ők helyénvalónak látták.

Akiket ők, a vármegyék, nemesnek ismertek és állapítottak meg, azokra vonatkozólag érkezhettek felsőbb helyről a kedvészönten elintézés. Azt egyszerűen félretették és az illetők nemesi jogainak gyakorlata zavartalan maradt.

Ehhez csak azt idézem emlékezetbe, hogy a nemesi jogoknak hosszú időn, legalább 60 esztendőn át való gyakorlata magábanvéve egyedül is elégséges alap a nemesség igazolásához, elismeréshez.

Nincs tehát szükségszerűség sem e tekintetben!

Amaz elv érvényesítéséről sem lehet szó, hogy a sok elismeréssel a nemesi rang jelentősége ne rontassék. Egyrészt azért nem, mert a nemesség elismeréssel járó hosszadalmas ügyes-bajoskodást, nagy gondot, sok költséget vállalni nem olyan sokan

hajlandók, mint hiszi azt az avatatlan. Másrészt pedig, mert úgysis gondolkodhatunk, hogy a nemesség elismerésnek éppen a szaporítása a szükségszerűség, jelentvén a nemesség ma nem külön jogokat, hanem külön kötelezettséget a Király iránt a Haza iránt és mindenki iránt.

Az Országos Levéltár bő anyaga.

E pörben és másutt is annyiszor emlegettetik az Országos Levéltár anyagának bősége, hogy a sok emlegetést szó nélkül hagyni már szinte lehetetlen. A sok emlegetés zavarosságot, tévedéseket okozott már is.

Az Országos Levéltár bő anyagánál fogva hiszi magát a belügyminisztérium is „nemesi főhatóság“-nak, „legfőbb nemesi hatóságának, „legfelsőbb nemesi hatóságának, sőt Ő Felségével azonosnak. Ezen a réven kisebbíti a vármegyét, ócsárolja a vármegye által kiállított nemesi bizonyítványt és nagyítja önmagát, szépíti, kínálhatja az önmaga által kiállítandó nemesi bizonyítványt, — „erős papiroson, szép rond Írással.“

Már Kőszeghi Sándor megírta volt Nemes családok Pest vármegyében című munkája előszavában, amint a vármegye címerigazolási jogának a belügyminiszter által történt elvételt emlegeti, hogy:

„Bármily gazdag legyen is azonban az Országos Levéltár, mégis számtalan ama nemes családok száma, amelyeknek nemessége igazolására, vagy címerére ott adat nem található.“

Ezt ő tapasztalásból mondja. Ezenkívül az is tapasztalatból állítható, hogy:

Ha nemesség igazoláshoz elég adatot, okmányt a vármegyéknél nem tudunk összehozni, az Országos Levéltárhoz fordulás is eredménytelen. Az oda intézett kérvényre elég gyorsan érkezik a válasz, melyből minden esetben látható, hogy kellően foglalkoztak a kérdéssel, de a válasz egyébként üres.

Azt a bő anyagot vegyük elő, forgassuk meg egy kicsit.

1. Az Országos Levéltár nemességügyi anyaga közül legelső helyen említhető az 1754/55. évi országos nemesi összeírás, melyről hirdették, hogy „a nemesség elismerésének mindenkori alapjául szolgál.”

Ez az összeírás nem egyéb, mint egy névlajstrom, melyben a megnevezetteknek az életkora egy esetben sem, az apja, fia és tartózkodási helye pedig nagyon ritka esetben említetik. Ezek nélkül az összeköttetés létesítése nem sokat ér. A személyazonosság vitatható ítéletnapig.

Ellenben, ezekre az 1754—55. évi országos nemesi összeírásban előforduló családokra vonatkozólag úgyszólván minden egyes esetben található a vármegyék levéltárában sokkal több adat, mint csupán a név. Mert ezek a névek a vármegyék által foganasított nemesség vizsgálat alapján jutottak az említett összeírásba. A névlajstrom fölterjesztett a helytartótanácshoz vagy az udvari kancelláriához, de az alap, a vizsgálat anyaga ott maradt a vármegyéknél.

2. Az Országos Levéltárban őrzött Királyi Könyvekbe a nemesség, címer adományozások stb. effélék vannak bevezetve.

Ezek nagy részéről a kiadvány, a nemeslevél vagy címeres nemeslevél, eredetben vagy másolat-

bán megvan az illető családnál, amelyekről pedig nincs meg, a Királyi Könyvekben való leírás, nem sokkal több a semminél. Mert az azokban előforduló személyek olyan távoliak, hogy a tőlük való leszármazást valószínűsíteni is alig lehet

3. Az udvari kancelláriától és a helytartótanáctól az Országos Levéltárba jutott nemesség igazoló perek anyaga csak arra jó, hogy zavarosság, pörösködés keletkezzen.

Azok, akik nemesség igazoló port tudtak folytatni, nemességük tekintetében akkor is jól állottak és most is jól állanak, vagy a saját leveles ládájukban, vagy a vármegye levéltárában levő adatok alapján. Akkor is jól állanak nemességük tekintetében, ha a nemesség igazoló pör felsőbb helyen kedvezőtlen, illetve oly értelmű befejezést nyert, hogy a nemesség nem ismertetett el.

Tudjuk ugyanis, hogy ezek a kedvezőtlen elintézesek majdnem minden esetben az adózó kötelesek számának szaporítása céljából történtek. Az ilyen el nem ismerésnek nincsen lehetása.

Ezeknek a nemesség igazoló pöröknek az elintézése azt mutatja sok családról, hogy nem nemes, a vármegyénél levő adatok pedig azt mutatják, hogy nemes.

4. Az 1770. évi úrbéri összeírás nemesi ügyek terén semmi. Annak használata folytán nemesi ügyekben való tájékozatlanság színébe keveredett a belügyminisztérium is.

Az úrbéri összeírásnál nem vizsgálták meg, hogy valaki jobbágy eredetű-e, vagy sem. Nem ez volt az úrbéri összeírás célja. Nem a jobbágyi állapot megvizsgálásáról volt szó.

Úrbért fizetett ezer meg ezer szegénysorsú nemes.

Olyan összeírások, melyek az egyes községek lakóinak nevét, vagyoni állapotát sorolják fel, vannak a vármegyéknél is, különböző évekről. Azok adatai sem nemesi származás, sem jobbágyi állapot megállapításánál döntők nem lehetnek.

Több nemzedék, dédapa, ennek az apja és nagypapa, ha jobbágy összeírásban előfordul, kételkedhetünk a nemesi származásban.

Főként az, ami itt ismertetve van, az „az egész nemesi joganyag“, mely a belügyminisztérium őrizete alatt van.

Téves adatok vannak-e?

Megírta már Nagy Iván régen Magyarország családjai című nagy művének előszavában és zárószavában, hogy a címet, illetve a nemesi származást „a közéletben csak a törvényes hatóság szava jelölheti kétségtelennek“ és hogy „gyakran a törvényszerűleg hitelesített nemzedék rend megdől a történetész ítélőszéke előtt.“

Ezek eléggé ismeretes dolgok s ennél fogva és egyébként is felmerülhet a kérdés, hogy az e füzetben elmondottak szerint a belügyminisztériumnál visszatartott nemesi bizonyítvány nem-e csupán hatósági kijelentés történelmi adatok nélkül. Nem-e tartalmaz csakugyan téves adatokat?

Ez okból, de meg azért is, hogy ez ismertetés közreadásával kitűzött fő célomnak megfelelően, olvasóim a nemesség igazolás terén minél szélesebb, alaposabb és mélyebb tájékozást szerezhessenek, rátérek a történelmi adatokra is a következőkben:

1. Bihar vármegyében, Berekböszörményt régen

a Sebeskörös, egyéb vizes lapályok erdőségek védtek a különböző dűlások ellen. Izmaélita település, neve (böszörmény = buzurman) vásároshelyet jelent Városi jellegű volt hosszú időközön át. Még 1794. évben is városként említi ismételten, a pap őrizete alatt levő anyakönyvbe Írott házassági tanulevél szövege. Az 1396. évtől kezdve a gróf Csáky-család birtokai közé tartozott és csak most néhány évvel ezelőtt lett a gróf Csáky résznek más a gazdája. Ezek a gróf Csáky-családbeliek azonban majdnem mindig másfelé szerepeltek, Erdélyben vagy Szepes vármegyében levő birtokaikon éltek és voltak elfoglalva. A böszörményi lakosok a határt maguk birtokolták évtizedeken át, mint ők azt följegyezték „úri joggal.“ Bizonyos, hogy a vármegyei levéltárban levő 1732. évi összeírásban Körmösd pusztá birtokosaiként berekböszörményi és sasi lakosok vannak bejegyezve; bizonyos, hogy 1769. évben az eddig is használatukban volt Pusztá-Toldot örök áron megvették a gróf Bethlen-családtól a berekböszörményiek. Inkább csakis azok vásárolhatnak a szomszédban földet, akiknek már otthon is van földjük.

Igen alkalmas hely volt ez a Berekböszörmény város elszegényedett, iratok nélkül maradt menekülő nemesek meghuzódhatására és letelepedésére.

A Vad-család egy része ma is ott él, mint az ottani lakosok értelmesebbjei közül való.

Bihar vármegye Sárreți járás leírása 1875-ben írta Osváth Pál című könyv 217. lapoldalán felsorolt bíróságot viselt egyének között a Vad név fordul elő a legtöbbször. Ezen körülmény nem egészen olyan jelentéktelen az előtt, aki figyelmébe veszi egyebek közt, hogy törvény is van, az 1514. évi 47. törvénycikk, mely rendeli, hogy „a parasztok sorá-

ból bíró, esküdt polgárrá, vagy helység bírójává ne választassák.“

Osváth Pál említett munkájának 210. lapján az 1840. évi országgyűlési költségkivetésében összeírt berekböszörményi nemesek a Balogh, Petó, Puskár és Szivák családbeliek felsorolása után lábjegyzetként a következőket írja:

„A henczidai Balogh-családnál levő egy okmányból az tűnik ki, hogy a Vad- és Kulcsár-családbeliek Békésből — hol birtokos nemesek voltak — a török világban jöttek B. Böszörménybe.“

Békés vármegye története 111. kötetének 153. lapján dr. Karácsonyi János a többek között a következőket írja „Vad (Ölyvedi)“ cím alatt:

„1620-ban Bálint és megkülönböztetés okáért Kis Vadnak hívott János tanuk a békés-dobozi határ ügyében. Miklós 1654-ben több társával együtt megveszi a fővényesi pusztá egy részét, 1666-ban pedig Benedekkel együtt haszonbérbe veszi Kerekegyházát a szentjános-szeri nevű telekkel együtt. Testvérétől, Mihálytól ezen családfa származott:

I. Mihály			
I. János,	II. Mihály,		Pál
Tamás 1749.,	Ábrahám,	Ferenc	II. János
		István,	
		András	
		II. János 1749.	

Miklós és I. Mihály 1685. után midőn Ölyvedet a keresztény seregek felverték, biztonság okáért értékeesebb holmijukat Gyulára szállították s azok a vár ostromakor ott veszték. Benedek és András nevű tagjai 1701-ben Berek-Böszörményben tartózkodtak és megvették Mező-Megyer egy részét.“

A Békés vármegye oklevéltárában Haan Lajos által közreadott békés-dobozi határ ügyében 1620. évben kelt okmány egy kis részét ide iktatom:

„10. T. Kis Vad János Ülyvedi nobilis an 70. Tudom hogy a Fétszer Maró a Sebes ér mellett Gyulai volt, Doboznak pedig és Gyulának a Körösön által egy Határok volt, a Sebesér mellett az Buzilikos Marónak fele Békési, fele ismét Ülyvedi. A Sebes ér és Berczikebér edgyütt jön ki bal felől, a hogy Dobozra mennek, onnan Békési, de másfelől Gyulai és Dobozi.“

„12. T. Vad Bálint Ülyvedi nemes Ember an 70. Az Maró utján Berczikebérnek kit hívnak, tudom azt hogy Dobozi föld.“

Az idézetekben a „T.“ betű a latin *Testis* szó rövidítése azt jelenti, hogy tanú. Az „an.“ a latin *annor* szó rövidítése, magyarul: éves.

Az 1701. évben említettekre vonatkozó okmányt egészben írom ide:

„Pár.

Én mostan Nemes Bihar Vármegyében Szent Jób Várossába lakozó szegény Rab Komjáti Sigmond adom tudtára mindenkinek akiknek illik ezen Levelemnek rendiben, hogy lévén nékem egy Pusztá Praediumom Nagy Atyámról _ tudni illik Ladányi Zsigmondról maradt, mivel az Édes Anyám Leánya lévén üdvezült Nagy Atyám Ladányi Sigmond Uramnak, mely Pusztá Praediumom vagyon Nemes Békés vármegyében, melynek neve Mező Megyer, mindazonáltal mivel hajdan laktanak rajta Rátzok és így neveztetett Rátz Megyernek, amely Praediumom vagyon Gyula vidékén, mely Délről határos Csabával, éjszokról ismét határos Szent Miklóssal, mely megnevezett Praediumot a fellyebb specificált Szegény

Rab Komjáti Sigmond adtam mostan Nemes Bihar Vármegyében Berek Böszörmény Várossában lakozó Néhai Betsületes Nemes Békés Vármegyében lakozott igaz Nemes embereknek, úgymint Dobozi Szabó István. Vad András, Vad Benedek, Fesető János és Megyeri András Uraiméknak több társaikkal együtt, mint igaz Nemes Embereknek adtam azért Eő Kigyelméknek azon szabad és Királyi Donatióval a mellyel üdvezült Nagy Atyáim Birták, hogy ő Kegyelmekek is szinte olyan Szabad Királyi Donatióval bírassák mint igaz Nemes Emberek, adtam pedig Eő Kegyelmekeknek örök áron, megmásolhatatlanképpen Bizonyos Summa pénzen úgymint Száz 85 magyar Forintokon, igen nagy szükségűtől kénszerítettven tudniillik, hogy Istennek bölts ítéletéből estem volt Pogányok keserves rabságában, az elmúlt Felső siralmas Esztendőbenn Szegény Országunknak közönséges romlásának idején, azért kéntelenítettem Szegény rabi Fejemnek váltságában eladni, hogy másként nem szabadíhattam Szegény rabi Fejemet Minek okáért felelő testvérek ellen, mind pedig Feleségem ellen, Atyámfiái, rokonaim, maradékaim 'azaz Fijaim és Leányaim ellen,, hogy soha senki meg ne másolhassa, azért adtam Ö Kigyelméknek is fiúról fiúra, Leányról Leányra, vérről vérré és egyszersmind vállalok is mind magamra, mind maradékimra minden törvényes Evictiót, úgy hogy ha valaki Ö Kigyeimeket, vagy magokat, vagy maradékjokat, azon megnevezett Praediumon háborgatni, vagy háborgattatni akarná, tehát én nekem hirt tevén, tartozom mind magokat, mind maradékjokat mind magam, mind maradékaim mindenek ellen defendálni, hogyha pedig defendálni nem akarnám, avagy nem defendálhatnám, tehát eő Kigyelmekek akárminemü Várme-

gyeben én nékem jószágomat találván, tsak egy szolga Birót is Házából kihíván, az én bonumimból minden költségeként szabadosán contentumot tétethessenek maguknak. Valakik pedig ezen dolgot vagy maradékaim, Fijaim, Leányaim, Feleségem és közel s távol levő Atyámfiái vivtatni akarnák, tehát legyen vinculuma két száz arany, mivel szegény Rab Fejemnek váltságában kellett eladnom, amely vinculum is legyen ezeké a megnevezett Betsületes embereké, mellynek nagyobb Bizonyására és állandóbban való megállására én szegény rab Komjáti Sigmund adtam kezemirásával és petsétemmel megerősített Levelemet Ilyen betsületes Nemes Személyek előtt úgymint Makra Pál Nobilis persona mpra, Kultsár András Nobilis persona mpra, Kultsár János Nobilis persona mpra. L. S. Komjáthy Sigmund mpra. L. S. Komjáthy Pál mpra L. S. Komjáthy Sigmund mpra. Dátum Berek Böszörmény die 20. Aug. Anno 1701.

Minthogy azt a Teleket a amellyen Cséki (alias) Székely János lakik az malom Telekjét elszántotta és harmadrészét lefogta, annak okáért végeztünk ketten Édes Komjáti Sigmund urammal, hogy kipótlására azon teleknek, legyen azoké a pusztá telekem Fele amellyel a Falu végén (itt az okirat kopás folytán hiányos, egy szó olvashatatlan) P ... el együtt Felfogott, békerített, hogy így Székely Jánosé, a Fele pedig Nagy Péteré mivel hogy ott ő tsinált magának Házat. Senki is töllük el ne vehesse és egyszersmind ne háborgassák benne, a dót prsent Y. sub pocua fi. 100. tottus quotius, mivel hogy megemlített Gentri Urammal úgy bírják az Okányi malmot telekestől, mely dolognak jövődöbeli bizonyására és Nagy Péter kívánságára adtam ezen Levelemet

Subscriptiom és pecsétem alatt. Dátum Okány Die 72 Mensis 8^{bris} Ao. 1718. Komjáthy Pál mpra.

Ezen Pár a maga Eredeti írásával általam egyben hasonlítottván, azt azzal mindenekben megegyezőnek lenni találtam bizonyítom.

Szalontán, Karátson Hava 25 836.

(P. H.)

Tettes Bihar Vármegye Esküttje

viasz pecsét.

Ambrus János s. k.

Békés vármegye Doboz községben 20. házsám alatt lakó id. Z. Szabó István birtokában levő eredetiről lemásolta,

Doboz, 1922. július hó 19-én.

Szász Zoltán s. k.
községi birtoknyilvántartó.

2. Bihar vármegye levéltárában levő régi összeírásokban Berekböszörményben előfordulnak:

1713. évben:

Vad János és Vad Benedek közvetlenül egymás mellett a betűsorrendre való tekintet nélkül vezetett összeírás, illetve névjegyzék elején. Kétségtelen, hogy János vérszerinti rokona Benedeknek, ki az 1701-ben Mezőmegyert megvevő Benedekkel azonos.

1723. évben:

Vad János, Vad Mihály, Vad István. B. Böszörmény ez évben Oppidumnak (városnak) iratik; bíró Nagy László.

1726. évben:

Vad János, Vad Mihály. B. Böszörmény ekkor Oppidumnak iratik; bíró Haraszi János.

1730. évben:

Vad János. B. Böszörmény ekkor Oppidumnak iratik; bíró Kis Petrus.

1731. évben:

Vad János, Vad Mihály. B. Böszörmény ekkor Oppidumnak iratik; bíró Vad János.

1735. évben:

Vad János. B. Böszörmény Oppidumnak iratik ekkor.

1763. évben:

Vad Miklós Subjud,

Vad Mihály,

Vad András,

Vad István,

Vad Gergely,

Vad János I fia van,

Vad Mihály özvegy.

Az itt nem említett évekből Bihar vármegye levéltárában vagy nincsenek összeírások, vagy ha vannak, azokban Vad név nem található.

Olyan sorrendben irtani itt a neveket egymásután, ahogy az összeírásban előfordulnak. Az 1763. évi összeírásban Vad Miklós a rokonai között és a többi lakosok között is elől szerepel s neve után ez a latin szó áll, hogy: Subjud, magyarul albiró vagy második bíró.

Az itt felsorolt adatoknál fogva a történész ítélőszéke előtt sem dőlhet meg az az állítás, hogy a Bihar vármegyei Berekböszörményben a Békés vármegyei birtokos nemes eredetű Vad családbeliek élnek.

Ámde nem ez, hanem az a kérdés, — gondolhatja az olvasó — hogy az 1790. év április 2-án 72 éves korában Berekböszörményben meghalt Vad Miklós miképpen azonosítható az 1752. évben Mezőcsáton nemességét tanukkal igazoltató Vad Miklóssal.

E kérdés tisztázása érdekében volt szükséges a Berekböszörményben élő Vad családbeliek származását az elősorolt adatokkal megvilágítani.

3. Most foglalkozzunk tüzetesebben a böszörményi Vad Miklóssal. Róla és elsőizbéli leszármazói-ról a következő családfa állítható össze:

Vad Miklós

Sára, Mihály, Katalin, Erzsébet,	János Ferenc	Bálint
1756. 11-12	1756	1763. VII-26
1756	1764. VII-10	1763. 11-19.
Berekböszörmény	Berekböszörmény	Berekböszörmény

Sára 1765 január 23-án lépett házasságra Berekböszörményben Vad Miklós hajadon leányként említve Kéri Jánossal. Születési ideje és helyére adat nincs. Mihálynak 1779. évi május 15-én meghalt fia Miklós unokájaként említették az anyakönyvben, ahol Mihály születése nem fordul elő. A berekböszörményi házasság anyakönyvében a következő bejegyzés is található: „1773 febr. 10. Vad István v. m. f. Szabó János lányát, Sárát.“ Ebből az volna következtethető, hogy Vad Miklósnak István nevű fia is volt. De nem dönthető el, hogy a „v. m. f.“ rövidítés csakugyan „Vad Miklós fia“ akarna-e lenni. Katalin keresztszülei Endélyi András, Varga György és Balogh Mihály feleségeikkel. Ez, vagyis a komák több volta arra mutat, hogy Miklós tehetős anyagi viszonyok között élt. Az utolsó gyermekének, Bálintnak már csak egy keresztapja szerepel, Kiss István

bíró. Első feleségének a neve nem állapítható meg. Másodsor Nyerges János árva hajadon lányával, a 38 éves Judittal 1779 február 23-án lépett házasságra.

Berekböszörményben a bíró őrizete alatti régi, vastag papírból készült *Vén erdő protokolluma* felírásu, idő említése nélküli füzet idevonatkozó része a következő:

Ház Nro		Hossza	Hossza	Szélé I	Szélé
248	II. tized. Vad Miklós	49	60	20	18
248	Liget Vad Miklós kaszálója felé	43®	43	9	142
	Vad Miklós				

A gróf Csáky-család levéltárának értesítése a következő:

„Gróf Csáky Vidor nemzeti levéltára, Lőcse.

Tekintetes Uram!

Engedelmet kérve válasznak a körülmények okozta késéséért, van szerencsém értesíteni, hogy Vad Miklós származására nézve a gróf Csáky-féle levéltárban megindított kutatásaim — sajnos — eredményre nem vezettek. Berekböszörményről 1755. és 1786. évekből vannak összeírások, de ezekben csakis a lakosok neve foglaltatik, származási helyükről adat nincsen.

A Vad-családból 1755-ben előfordulnak: Mihály, András, János, Gergely; az 1786. évi összeírásban: id. és ifj. István, Mihály. Gergely, János.

Záloglevelekből és egyéb ide vonatkozó iratokból sem sikerült Miklósról nézve adatokat találnom.

Őszintén sajnálva, hogy ezúttal nem lehettem bővebb felvilágosításokkal becses szolgálatára, maradtam

kiváló tisztelettel:

Dr. Förster Jenő s. k.

uradalmi levéltárnok.

A születési anyakönyvbe Berekböszörményben 1756. évi április 20-án Varga György János nevű gyermeke keresztszüleinek neve gyanánt be van jegyezve: Vad Miklós feleségestől. Viszont az ő Erzsébet nevű, 18 éves korában a 21 éves Márki Mihályhoz 1776 január 24-én férjhez ment leányának 1758. év táján történt születése, az 1756. évben kezdődött berekböszörményi anyakönyvekben nem található.

Az itt felsorolt adatok alapján meghatározhatjuk, hogy Vad Miklósnak már 1756. évi április 20-án van nyoma Berekböszörményben, de ottan ő csak későbbi időben telepedett meg véglegesen.

Ezen a meghatározáson az 1770. évi úrbéri összeírás adata sem ront. Abba ő éppen költözködést, szabadköltözködési jogot íratott be.

Ennek a Vad Miklósnak a születése 1718. év táján ha Berekböszörményben történt, akkor az ő apja az 1718. év táján legállandóbban ott tartózkodó János lehetett, kinek vérséges összeköttetését a Mezőmegyert 1701. évben megvevő békésmegyei birtokos nemes eredetű Benedekkel az 1713. évi összeírás is mutatja. Ámde erre nézve, hogy János fia volt megfelelő adat nincs és János már nevénel fogva is a dr. Karácsonyi által ismertetett I. Mihály utódai

közül valónak tartható, míg a mi Miklósunk származását, nevénél fogva az I. Mihály testvérenek, Miklós-nak Borsod vármegyében Igriciben, Mezőcsáton, Endrődön, Miskolcon, Heőpapiban szereplő utódai között helyénvalóbb keresni.

Most indulhatunk Mezőcsát felé.

4. Folyamodványunkra az Országos Levéltár 1901. év május 3-án 870/01t. szám alatt a következőkről értesít:

„Az Országok Levéltár adatai szerint a Vad-család Borsodban Gömörmegyében és Hevesmegyében fordul elő mint nemes család, jelesen pedig az 1754/5-iki országos összeírásban egy Vad Miklós is található. Biharmegyében azonban e család nem szerepel, nyomát talán Bihar vagy mert állítólag a Hajdúságban is előfordul, Szabolcs vármegye levéltárában lehetne találni.“

Újabb folyamodványunkra ugyancsak az Országos Levéltár 1905 december 16-án 1804/0. L. szám alatt értesít, hogy:

„Az 1754/5-iki országos nemesi összeírásban Borsod vármegyében előjön ugyan Vad Miklós, de hogy ez hol lakott, apját hogy hívták, fiait hogy hívták, mivel itt csak egy lajstrom őriztetik, nem állapítható meg. Ezek megtudása végett legcélszerűbb Borsod vármegye levéltárához fordulnia, ahol is a kért felvilágosítások meg lesznek adhatók.“

Borsod vármegye levéltárnoka értesítésének idevonatkozó része a következő:

„A mellékelt leszármazási táblát állítottam össze levéltári adatainkból, ez a valóságnak megfelel, de ily alakban én hitelesítve nem adhatom ki, hanem csakis a megfelelő okmányok másolatát.

A Vad-családra vonatkozó iratok levéltárunkban

a „Nemességet igazoló iratok“ 1198., 1199., 1200. sz. a. és közgyűlési jegyzőkönyvekben fordulnak elő: Pr. 27. f. 191., Pr. 31. f. 263.; Pr. 35. f. 439.

A család története a következő:

Az 1696. szept. 30. kelt eredeti okmány alapján a tanúvallomásokból kitűnik, hogy Miklós (1) az Ő Felségétől nyert nemeslevelet Zaránd vármegyében (ma Hunyad és Arad vm.) hirdette ki, sőt állítólag a család már Bethlen Gábortól is kapott nemeslevelet, de ez nem bizonyítható. Az előbbi nemeslevelet a Miskolcon 1762. nov. 9-én kelt bizonyoságlevél szerint — amelyben Ferenc (14), István (15), Gergely (16) szerepelnek — ezeknek elődei, akik Nemes ölyveden Békés vármegyében laktak, a kuruc világ mozgalmi alkalmával a szomszédos gyulai várba vitték, ahol az elveszett. Tehát a család N. Ölyveden lakott, de ebből nem következik, hogy az „ölyvedi“ előnév megilletné, sőt a mi adatainkból nem is bizonyítható.

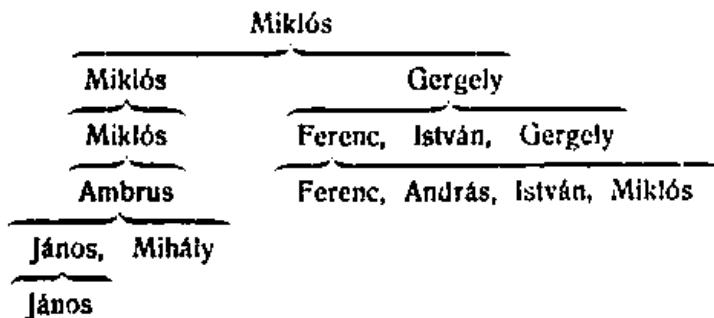
Az 1751 december 21-én kelt tanúvallomásból kitűnik, hogy az Igriciben (Borsod m.) lakó Ferencnek (14) apja Gergely (13) volt, aki Ambrus (3) atyjával, Miklóssal (2) egytestvér volt.

Ugyancsak 1751-ből származó tanúvallomás szerint Gergelynek (11) fiai Ferenc (14) és István (15), másik tanú szerint Gergelynek 3 fia volt, Ferenc Igriciben, István és Gergely pedig Szöllösön Heves megyében.

1752 márc. 9-én kelt tanúvallomás szerint a tanú jól ismeri Csáthon lakó Miklóst, tudja, hogy az Igriciben lakó Ambrus (3) atyjával Miklóssal (2) egytestvér, hanem más anyától származott. Tehát ezen tanúvallomás szerint Miklósnak (1) 2 Miklós fia is volt, de más és más feleségtől; azonban ezen

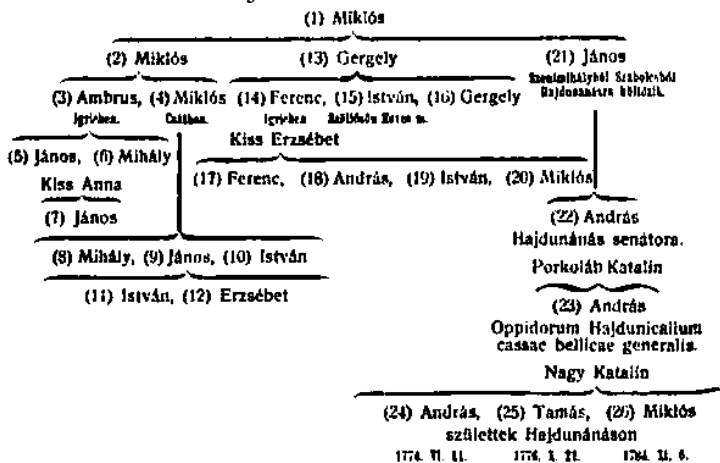
adat másutt nem fordul elő és Miklósnak (1) csak 3 fiáról van említés téve és pedig Miklós (2), Gergely (13) és Jánosról (21).

Borsod vármegyének 1752 január 29., 1762 május 25., 1771 június 10-én kelt nemesi bizonyítványai

nevek felemlítésével kiadatnak; itt tehát már János (21) ága nem szerepel, mivel János nem jött Borsodba, mert különben ennek nyoma volna, hanem Szabolcsba ment Szent Mihályra, onnan pedig Hajdúnánásra.“

Az értesítés elején említett leszármazási tábla ez:

Az itt most felsorolt adatokból látható, hogy Borsod vármegyében szintén a békésmegyei birtokos nemes eredetű Vad családbeliek élnek.

Most elő kell vennünk a mezőcsáti Vad Miklóst.

5. Az előbb 4. szám alatt elősorolt adatokból és egyébként is két mezőcsáti Vad Miklós létezése látszik.

Egyik, miként az a Vad András hajdukerületi főadószedőnek 1794. évben Borsodmegye által kiadott nemesi bizonyítványban is kifejezésre juttatva van, „carnali et uterino“, egy apától, egy anyától származott testvére volt igríci lakos Vad Ambrusnak, kinek nemessége a család Békés vármegyéből való szétészoródása után legerősebben megalapozódott Ennek a mezőcsáti Vad Miklósnak a fiát is, Mihályt, Jánost és Istvánt, továbbá János fiától származott István és Erzsébet nevű unokáit is említi az ő részére 1771 junius' 10-én Borsod vármegye által kiadott nemesi bizonyítvány, mely felöleli az 1764. évi igazolást is öreá vonatkozólag. Benne van ebben a nemesi bizonyítványban, hogy ez a mezőcsáti Vad Miklós 1764. évben két tanú vallomásának erejével bizonyította, hogy ő testvére az igríci birtokban levő Vad Ambrusnak. Ez az 1771. évi bizonyítvány volt hiteles másolatban csatolva 14. 7. alatt a belügyminisztériumhoz intézett kérvényhez, hogy a család szétágazása, nemességének megerősödése, többszörösen igazolt volta ebből is látható legyen.

A másik mezőcsáti Vad Miklós az igríci birtokos Vad Ambrus apjával, Miklóssal volt egy testvér, az előbb 4. szám alatt idézett értesítés szerint, de más anyától származott.

A rávonatkozó tanú vallatási okirat nyelvezete — latin, magyar, vegyesen — olyan, hogy abból

állítható az is, hogy ez a Vad Miklós az Ambrussal egy testvér, nem az Ambrus apjával. Egyébként ez okiratból vita szerintem sem támasztható. Azt, hogy ez a Miklós más anyától származott és hogy nemesi szabadságban élt, a tanúk világosan, érthetően, szabatosan állítják. Ennek a mezőcsáti Vad Miklósnak az igrici birtokos Vad Ambrussal való vérszerinti rokonságát 1752. évben három tanú igazolta és pedig a 67 éves Viszlay Erzsébet özvegye Fazekas Jánosnak igrici lakos, a 65 éves nemes Horváth István csáti lakos és a 71 éves Bartus András.

Az erről szóló 1752. évi március 9-én kelt okirat hiteles másolatban 2. 7. alatt volt csatolva a belügyminisztériumhoz intézett kérvényhez, mint jelentőség, fontosság tekintetében második.

Ennek a Vad Miklósnak nem található az 1752. évinél későbbi nyoma a Borsod vármegye levéltárában, de nem található Mezőcsáton sem az anyakönyvekben, amint az bizonyítatik is a következőként:

„Hivatalos bizonyítvány.

Alólírott hivatalosan bizonyítom, hogy az állítólag 1752-ik évben sőt később is Mező-Csáthon tartózkodott Vad Miklós elhalálózásának, valamint János vagy más nevű fia születésének a mezőcsáthi ev. ref. egyház halotti és születési anyakönyveiben semmi nyoma nincs.

Keit Mezőcsáton, 1904 augusztus 30-án

Bodolay István,
ev. ref. lelkész,*

Ezzel az 1752. évi mezőcsáti Vad Miklóssal van azonosítva a berekböszörményi Vad Miklós. És pedig a többek között az itt felsorolt adatok, érvek megfontolása és mérlegelése után, mely adatokat, érveket rövid kivonatban itt ismételem:

a) Mindakettőnek a neve Vad Miklós.

b) Mindakettőnek a vallása református.

c) A mezőcsáti Vad Miklós 1752. évben mikor a nemességét bizonyítottatta, felnőtt 30 év körüli idős ember lehetett. Kiskorú emberrel nemesség igazolási ügyben nem ál! szóba a hatóság.

d) A berekböszörményi Vad Miklós 1790. évben 72 éves korában halálozván el, 1752. évben szintén felnőtt, 34 éves ember volt

e) A mezőcsáti Vad Miklósnak 1752. után Bor-sod vármegyében vagy Mezőcsáton nincsen nyoma.

f) A berekböszörményi Vad Miklósnak 1756. évi április 20 óta van nyoma Berekböszörményben.

g) A mezőcsáti Vad Miklóst és a berekböszörményi Vad Miklóst is a békésvármegyei birtokos nemes eredetű Vad családból származóknak mutatják az okmányok és adatok.

h) Azon körülmény, hogy Vad Miklós nemessége Berekböszörmény városban nem emlegettetik, a személyazonosságot nem rontja. Az ottan gyökere-sebben lakó s így az 1754/55. évi országos nemesi összeírásba is Berekböszörmény városi lakosként szereplő Székely Mihály, Bonczos János, Fóris István, Gyöngyösy András, Köleséry Mihály, Bonczos Miklós, Szabó János, Haraszty György, Kelemen János, Kelemen István, Méhes István, Méhes András, Méhes Pál, Nagy Mihály, Nagy János, Szemes Péter, Hódos János és Makra Pál sem emlegették ott később a nemességüket. Sőt már abban az okmányban is,

amely szerint 1769. évben a Berekböszörmény városi lakosok Pusztá-Toldot a gróf Bethlen családbeliectől megvették, közülök Bonczos János nem mint nemes, hanem mint főbíró, Köleséry Mihály és Kelemen János mint tanácsbeli, Bonczos Miklós és Hódos Jánosné pedig kifejezetten mint közönséges személy van megnevezve.

i) Az 1770. évi úrbéri összeírás adata, hogy abban Vad Miklós szabadköltözködési joggal bíró jobbágyként említetik, a személyazonosságot nem rontja, hanem inkább erősíti. Azt bizonyítja ez, hogy Vad Miklós, mint berekböszörményi lakos is szabad ember volt, nemcsak Mezőcsáton.

j) A hosszú ideig Berekböszörményben élt Köleséry-család és a most is ott élő Szivák családbeliek is Borsod vármegyéből számlázottaknak látszanak. A Köleséry-család 1665. évi és a Szivák-család 1667. évi nemesi oklevele Borsod vármegyében hirdettetett ki.

Mindezeknél fogva állítom, hogy a Borsod vármegye által 1906. évi május hó 7-én kelt 5016/ai. szám alatt kiállított bizonyítványban, sem a család azonosság tekintetében, sem a személyazonosság tekintetében semmi tévedés nincs.

Még csupán azt az esetleg felmerülhető kérdést igyekszem itten befejezésül eligazítani, hogy olyankor . mint a szóbanlevő esetben is, hogy sem az átköltözködés, sem a nemesi jog gyakorlat folytatása az új lakhelyen okmányszerűleg nem mutatható ki, a nemesség igazolás, illetve nemesi bizonyítvány kiadása, nem-e inkább csak különös kedvezménynek, véletlen szerencsének tekinthető?

Nem!

Nem szükséges ehhez sem különösség, sem kedvezmény, sem véletlen, sem szerencse.

A pörösködés szabályozásáról szóló 1868. évi LIV. t-c. 155. §. szerint például: „A közvetlen bizonyítás módja: a beismerés, okirat, tanúvallomás, bírói szemle és eskü, de ilyenek hiányában valamely állítás, vagy tagadás valósága, teljesen bizonyított tényekből vont okszerű következtetés által közvetve is bebizonyítható.“

Tehát következtetés révén is bebizonyítható valamely állítás.

Történt hasonló körülmények fennállása mellett nemesség igazolás régen és újabb időben is.

Ilyen például az az 1899. évi nemesség igazolás is, melyet 132891/1899. szám alatt a belügyminisztérium végzett és a melynek kapcsán Sikabonyi Angyal Pál a Nagy Iván Családtörténeti Értesítő 1901. évfolyamának 33—35. lapján kímélet nélküli alapos-sággal kimutatta, miszerint az 1730-dik év óta Somogy megyében Szigetváron lakó s ott megtelepedett Antal Ivánnak az 1715. évben nemesnek elismert, Zalamegyében Dörgicse községben lakó Antal Ivánnal való személyazonossága kétséges. Sem a Dörgicséről való átköltözködésnek, sem a nemesi joggyakorlat Szigetváron való folytatásának nyoma nem található az iratokban. És Szigetvár története című elég vastag könyv sem említ Antal nevű családot kisebb szerep körben sem.

Hasonló ehhez a Nagy Iván-család Történeti Értesítő 1900. évfolyamának 154. lapján említett 1897. évi belügyminiszteri nemesség igazolás is, melyben azt, hogy az 1738. évben Kőszegen lakott Koczor Ádám testvére volt az 1743—1758. években Baba községben igazolt nemesként szerepelt Koczor

Pálnak és Koczor Andrásnak, úgy látszik, hogy csakis „a leszármazási tábla mutatja“ és más okmány, vagy adat nem.

Nemesség igazoló per.

A nemesség igazoló perről az volna állítható, hogy az, az e füzetben is közölt 1774. évi királyi rendeletben gyökerezik, mely rendelet megszünteti a nemesség vizsgálatát és rendeli, hogy a rendes jogi úton keresheti nemesi származás tekintetében a maga igazát magánfél is és a vármegye tisztii ügyésze is.

Ezért ide irom, hogy már azelőtt nagyon régen is folytak nemesség igazoló perek — legtöbbször földbirtoklás körüli érdeköszeütközésből keletkezően.

Gyakrabban előfordultak a nemesség igazoló perek az 1738. évtől kezdődőleg, a mikor az a vélemény, hogy földbirtoka csak nemes embernek lehet, királyi kúriai Ítélettel is megerősödött.

Nagyon régóta földbirtoklás körüli érdek összeütközés, ezenkívül 1622. év óta földesúri érdek és az 1700-as évek elejétől illetve 1774. évtől kezdőleg, az adókötelesek száma szaporításának célja volt a kifejezett, vagy burkolt indító oka a nemesség igazoló pereknek.

Az 1848. évi törvények erejénél fogva, ezek az indító okok megszűntek és tisztán csak arról lehet szó, közigazgatási úton való nemesség igazolásnál és nemesség igazoló pörnél is, hogy a nemesi származás valószínűsége fennáll-e.

Fontos dolog még annak a hangoztatása, megértése, hogy a kormányhatóságok, a helytartótanács és az udvari kancellária az 1700-as évek elejétől kezdve igenis beleavatkoztak a nemesség igazolási

ügybe. Azonban kétségtelen ma már, az erre vonatkozó akkori rendeletekből is kitűnik, hogy ez a beavatkozás az adókötelesek számának szaporítása céljából történt. És ez a cél beleütközött az Aranybulla 3. §. és az 1741. évi VIII. t.-c. rendelkezéseibe, melyek a nemeseket az adófizetési kötelezettség alól kifejezetten mentesítették. Éppen a kitűzött cél törvényellenességénél fogva nem is lett annak meg a kívánt eredménye; mert ezt a célt a nemesek, a vármegyék észrevették már akkor és ehhez képest hajtották — vagy nem is hajtották — végre az erre vonatkozó rendeleteket. Ez a beavatkozás csak alperesként való szorongattatás közben emlegethető „évszázados joggyakorlatnak. Egyébként rendes körülmények között joggyakorlatnak, szokásnak nem nevezhető, mert törvénybe ütközött, a nép meggyőződése ellen való volt, nem sikerült.

Ügyvéd nélkül nemesség igazoló per nem indítható, illetve nem folytatható le.

Nemesség igazoló per lefolytatására az a törvényszék illetékes, amely annak a vármegyének a területén működik, a mely vármegyében az illető család nemessége kihirdettetett, elismertetett, ahol az illető család nemesként szerepelt Ennek a vármegyének a tiszti ügyészét kell perbe hívni.

Ha a nemesség igazoló adatok magánlevéltárakból, hiteles helyekről, káptalanoktól szedettek Össze, illetve ha egyik vármegye sem látszik illetékesnek, a budapesti kir. törvényszék vélhető illetékesnek. Ez esetben a budapesti kir. kincstári jogügyek igazgatósága hívandó, perbe.

A perbe hívott vármegyei ügyésznek, a vármegyei levéltárnak, a kincstári ügyésznek a háta mögé

pedig belügyminiszteri illetve országos levéltári tisztviselő lesz kirendelve.

Ennek megfelelően szükséges, hogy a magánfél is, a pörösködéshez jól értő, de nemesség igazolásban nem elég jártas ügyvéd háta mögé nemességügyi szakértőt állítson.

Nemességügyi szakértőnek néhány nehezen feltalálható magánemberen kívül, inkább csakis a vármegyei levéltárnokokat és az országos levéltári tisztviselőket tekinthetjük.

Csak akkor van helye nemesség igazoló per indításának, ha nemesség igazolás tekintetében a közigazgatási utakat módokat kimerítettük, az óhajtott eredmény nélkül.